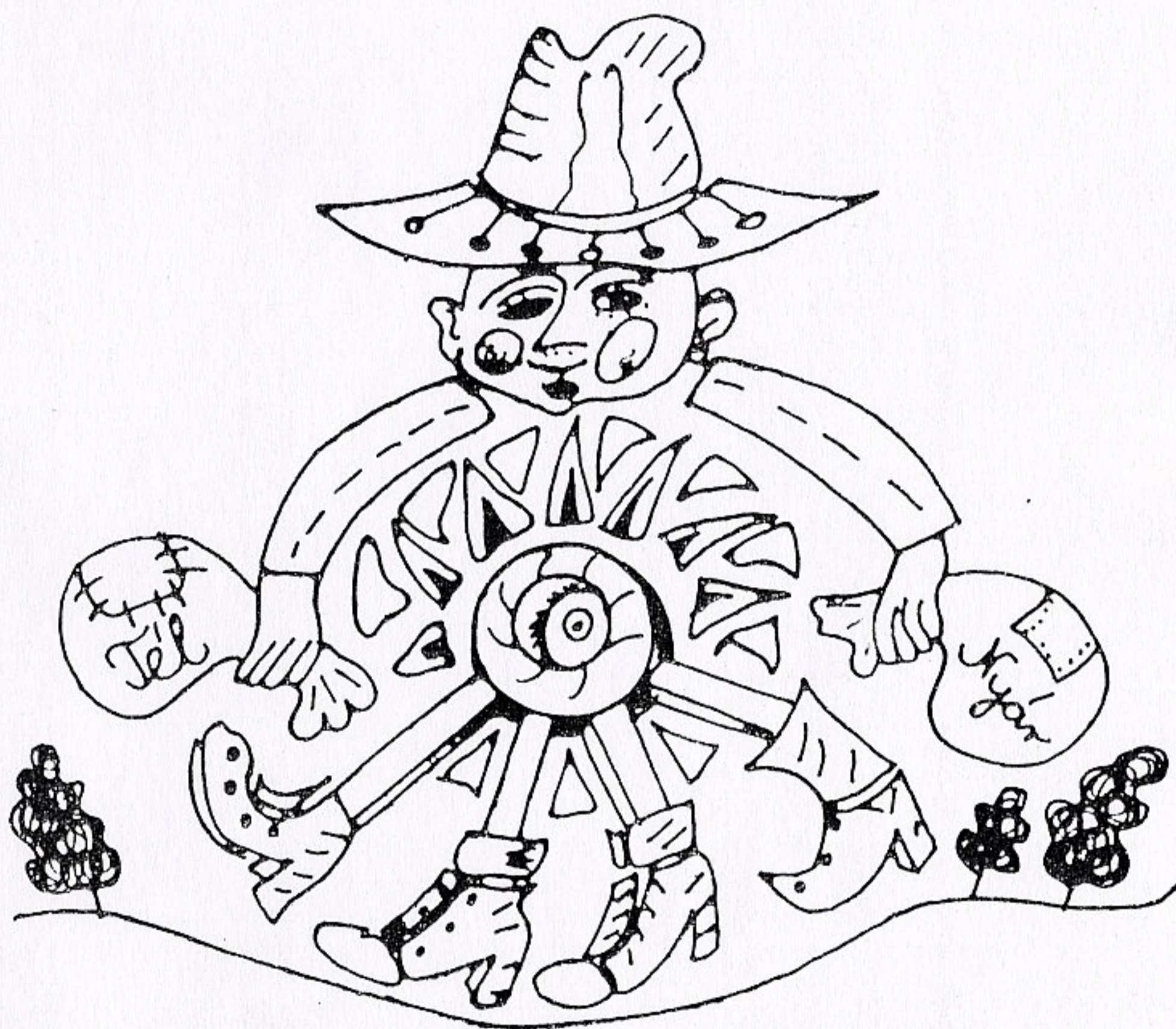

MARKAFORGÓ

Gyermekkönyvtári
foglalkozások
Zalaegerszeg

1984

T A R K A F O R G Ó
Gyermekekönyvtári foglalkozások

Összeállította:

Dr. Hencsi Sándorné
(1-2. osztályos foglalkozások)

Oláh Rozália
(3-4. osztályos és felső tagozatos foglalkozások)

Felelős kiadó:
Németh László könyvtárigazgató
Készült:
a Megyei Könyvtár sokszorosító üzemében 200 példányban
1984. július 31.

BEVEZETŐ

Könyvtári kiadványunk célja elsősorban a kisebb községi könyvtárak munkájának segítése. A falusi könyvtárak olvasóinak többsége gyermek, a velük való csoportos foglalkozásokhoz adunk közre módszertani segédanyagot. A kiadványban szereplő gyermekkönyvtári foglalkozások részben az iskolai tananyagot egészítik ki, részben segítséget adnak a tantervben is szereplő könyv- és könyvtárhasználati ismeretek elsajátításához.

A foglalkozásokat 6-12 éves gyermekeknek tartottuk meg. Valamennyi foglalkozás legfőbb célja a könyv és a könyvtár megszerettetése, a tanulók olvasóvá nevelése volt, hogy már mint 7-8. osztályos olvasók egyénileg is a könyvtár rendszeres használóivá váljanak.

A csoportos foglalkozásokon az életkori sajátosságoknak megfelelő módszereket igyekeztünk alkalmazni, ennek megfelelően az egyes foglalkozások leírása, részletezése is eltérő. 1. és 2. osztályosoknál inkább a játékos, szórakoztató, a 3-4. osztályosoknál könyvtárcentrikusabb módszerek alkalmazására törekedtünk.

Az 5-7. osztályosok számára készített foglalkozásaink a magyar nyelv és irodalom tananyagot egészítik ki könyvtári környezetben.

Az alkalmazott eszközök minden könyvtár adottságainak megfelelően változtathatók.

Kiadványunk anyaga válogatás a Zala megyei Könyvtár gyermekrészlegében az 1983/84. tanévben megtartott foglalkozásokból.

AZ ŐSZ MINT ÉVSZAK

Október, október,
te vidám, sose sóher
fiu, dusak közt gazdag
boldog, ki ad, mert adhat.

Szakits fényizü fűrtöt,
pincéink teletöltöd.
S bár fogytán fényed e földön,
meleget, napot adsz kölcsön.

(Bella István: Áni Máni naptára)

A TERMÉSZET VÁLTOZÁSAI ŐSZELEN
ŐSZKÖSZÖNTŐ AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA
1-2. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

A foglalkozás célja:

ismeretterjesztés, kiegészítés a környezetismereti órák anyagához.

Szemléltetés:

diafilm (Esőcseppecskék, Mesélnek az évszakok); hanglemez (Versek 2. osztályosoknak: Petőfi Sándor: Itt van az ősz, itt van újra; Dióbel királykisasszony; Hárs László: A fecske meséje; Halász Judit: Helikopter, A cinege cipője).

A foglalkozás menete:

Hallgassunk meg egy részletet az őszi hangulat feldezésére Petőfi Sándor: Itt van az ősz, itt van újra című verséből

Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig énnékem.
Tudja Isten, hogy mi okból
Szeretem? de szeretem...

Aludjál hát, szép természet,
Csak aludjál reggelig,
S álmodj olyakat, amikben
Legnagyobb kedved telik...

I. Mi az ősz?

A gyermeklexikon szerint: "A nyár után következő évszak az ősz. Ősszel a levelek elhervadnak, megsárgulnak, lehullanak. Gyakran esik az eső. A szőlőt ősszel szüretelik."

Az ősz átmeneti évszak a nyár és a tél között. Hónapjai: szeptember, október, november. Figyeljük meg a természet változásait ősszel (Időjárás, növényzet, állatvilág.)

Az őszt az új iskolaév kezdete, az ég kékje, a lomb sárgulása határozottan mutatja. Tudjátok-e, hogy ilyenkor a tavakon, vizeken ezrével gyülekeznek a vadkacsák, a fecskék, a gólyák, és dél-

Módszerek, eszközök

Hanglemez: Versek 2. osztályosoknak

Fogalommeghatározás

Irányított beszélgetés

re vándorolnak. Beérnek a termények, és lassan pihenőre tér a természet. Az állatok, növények életének ezernyi mozzanata szorosan összefügg az idő múlásával és az időjárás megváltozásával. Minden hónapnak, minden hétnek van valami jellemző eseménye, és ha ezt jól megfigyeljük, összeállíthatjuk a természet örök naptárát.

Év mulik, évet ér,
egymást hajtja négy testvér:
vig tavasz, virághintő,
koszorus nyár, kalászdöntő,
ősz, gyümölcs-érlelő,
tél, havat terelő.

II. Most képzeletben barangoljunk az őszi erdőben, és ismerkedjünk az őszi jellemző tulajdonságaival!

Nincs már meleg, de még hideg sincs. Ez az igazi kirándulóidő! Tarka az erdő, de holnapra még tarkább lesz. Hullanak a falevelek, meg-megzörren az avar a lépéseink alatt. Nappal még kellemes az idő, de éjszaka ugyancsak hideg lesz. Utolsó leveleiket is elveszítik a fák. Az avar a föld meleg téli takarója, alatta pihen a hosszú hideg télen, de a fák rügyei már a tavaszról áhmoznak. A fákról eltűnnek ugyan a tarkabarka levelek, de a fenyő tűruhája zöld marad. (Felhívjuk a gyerekek figyelmét a lombhullató és az örökzöld növényzeire.)

Sétánk során ismerkedjünk meg őszi levelekkel és terméseikkel! Képről bemutatók néhány levelet, próbáljátok a termését megnevezni (vadgesztenye, juhar, tölgy).

Milyen gyümölcsök érnek ősszel?

Most folytassuk sétánkat az őszi erdőben, fülünkkel figyelve a természetet, ismerkedjünk meg költöző madarainkkal.

- Kakukk, kakukk, éhes vagyok! - szól a kakukkmadár. - Hova lettek a legyek? Hol vannak a szunyogok?
- Hamarosan itt a tél, nincs már ilyenkor szunyog! - rázza a fejét bánatosan a bubos banka.

Csanádi Imre: Négy testvér

Felolvasás

(Tartalmi idézet az Ősszel szép az erdő c. képeskönyvből.) A gyerekek kézbe kapott könyvből követik a képek alapján.

Kép: őszi levelek és termések (1. melléklet).

Irányított beszélgetés

Felolvasás: Ősszel szép az erdő 8-10. p.

- Nem jó már itt, nem jó már itt - hajto-
gatja a tövisszuró gébics.

- Jön a hideg! Jön a hideg! - fityüli bus
nótáját a sárgarigó. - Közeleg a tél,
nem találunk finom falatokat! Utra kelünk
a messzi Afrikában! Fecskék szállnak a
háztetők fölött. Dél felé repülnek, szél-
nél sebesebben. Amott pedig seregély-
csapat repül: délre szállnak ők is.

Bucsuzzunk el mi is költöző madaraink-
tól Hárs László: A fecske meséje című
művével!

Nemsokára képzeletbeli sétánk végéhez
érünk, lassan leszáll a szürke köd, az
ember alig lát el az orra hegyéig. Süvit
a szél, repülnek a falevelek. Felhőket
fúj fölénk a szél - ez már nem kirán-
dulóidő. Szürke az ég, szürke az utca
- esik az eső.

Nézzük meg a következő ismeretterjesztő
filmet, címe: Esőcseppecskék.

Amikor hidegebbre fordul az idő, meg-
fagy az őszi köd is. Ekkor már nem
köd a neve, hanem zuzmora. Megül a
fűvön, fehérre festi a megdermedt ága-
kat. Aztán felkel a nap, és hipp-hopp:
híre-hamva sincs a zuzmarának. Egy
szép napon mégis arra ébredsz, hogy
hófehér a világ. Kisüt a nap, de a zuz-
mara nem olvad el, vidáman csillog a
napfényben - bizony már itt kopogtat a
tél.

Összefoglalásképpen nézzük meg diafil-
men, hogyan változnak az évszakok.

III. Befejezésül válaszoljatok az ősszel
kapcsolatos találós kérdésekre!

Ősz

Ki gyászol a legtarkább ruháját felvéve?
(a fa ősszel - ősz)

Véka eső
kőből sár...

Aranyeső
hulldogál.

(ősz - falevelek)

Hanglemez: Dióbél király-
kisasszony

Dia: Esőcseppecskék

Közlés

Dia: Mesélnek az évszakok

Melyik három ember a legvénebb a földön?

(szeptember, november, december)

Őszi csapadékformák

Magasabb a toronynál, vékonyabb a nádszálnál?

(eső)

A tengernél sokkal nagyobb, mégsem ér bokáig. Mi az?

(harmat)

Szürke szárnyu nagy madár,
szürke lesz a nagy határ,
ha ősszel a földre száll.

(köd)

Testvére a harmatnak,
s hideg idő társa,
mert az ember őt csakis
télldőben látja.

(zuzmara)

Őszi gyümölcsök

Belül szőrös, kívül fényes,
a közepe jaj de édes!

(gesztenye)

Idres-bodros az anyja,
szép szemü a lánya,
ezereszü a veje...

(szőlővessző, szőlőfürt, bor)

Erdőbe mezőbe, veres hust árulnak. Mi az?

(csipkebogyó)

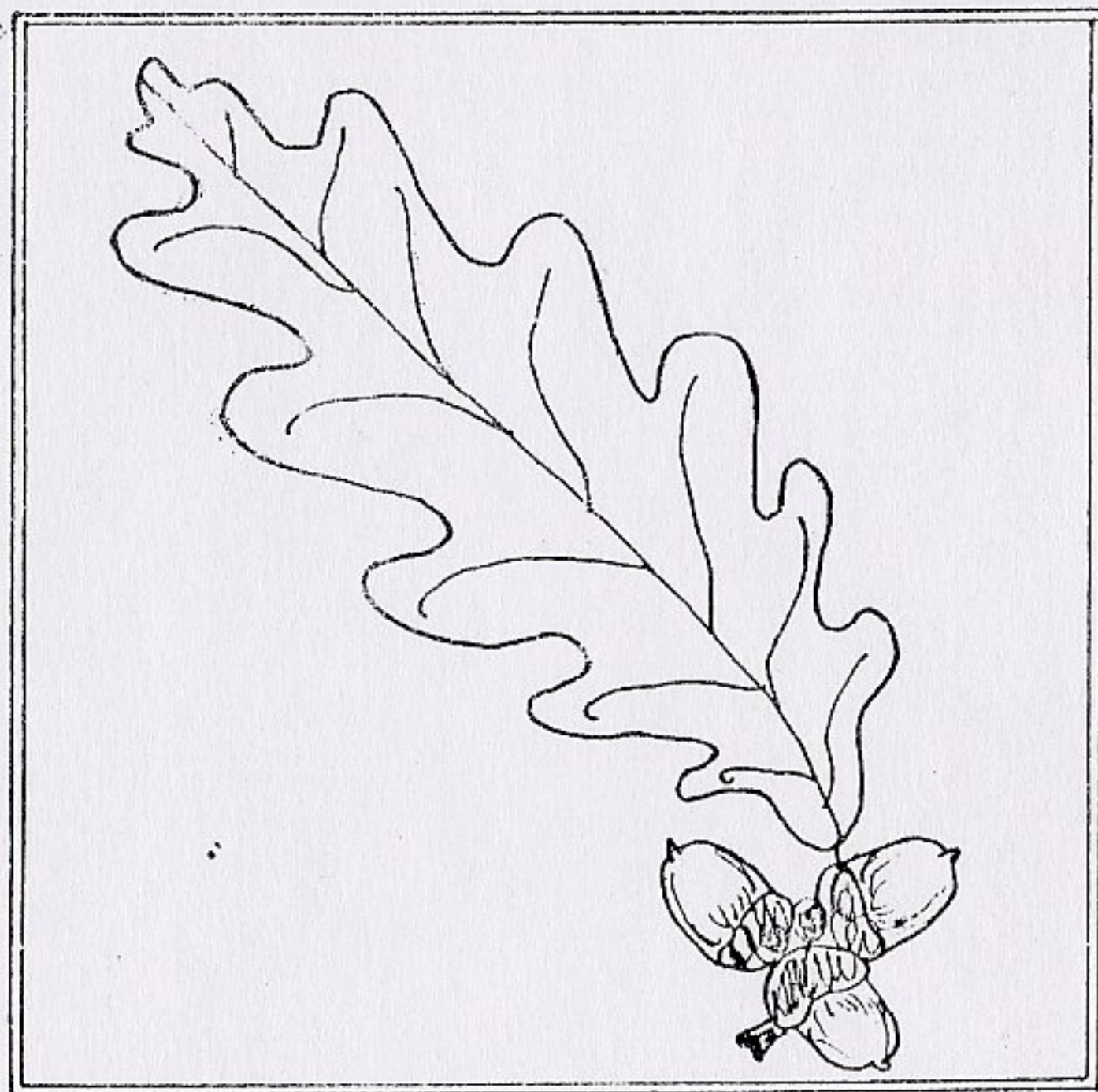
Zöld burokban születtem,
mire aztán megnőttem,
a zöld burok kifeslett
és az urfi kiesett.

(dió)

A találós kérdések megfejtése után egy kedves dallal zárjuk foglalkozásunkat, énekeljük közösen Halász Jutkával Móra Ferenc: A cinege cipője című versét.

Hanglemez: Halász Judit:
Helikoffer

Melléklet

Találjátok ki, hogy milyen fa levelét és termését látjátok a képeken!

Felhasznált irodalom:

Berkes Péter - Réber László: Vadászó időjárás. Ismeretterjesztő képeskönyv. Bp. 1971, Móra Kiadó.

Hoibauer, Friedl - Kunstrelch, Pieter: Ősszel szép az erdő. Képes mesekönyv. Bp. 1978, Móra Kiadó.

Kapocsy György - Sóvágó Mihály: A természet öröknaptára. Bp. 1972, Natura.

Kellemen Sándor: A kívánságfa. Gyermekversek, mesék. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Mérei Ferenc - Binét Ágnes: Ablak-zsiráf. Képes gyermeklexikon. Bp. 1976, Móra Kiadó.

Ótöl Sándor összes költeményei. Bp. 1978, Szépirodalmi Kiadó.

Rónay György: Mondd, szereted az állatokat? Versek és műfordítások gyerekeknek. Antológia. Bp. 1980, Móra Kiadó.

Ünnepsoroló. Versek, dalok, játékok, jó tanácsok ünnepekre. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Varga Ferencné: Szó, fon, nem takács. Mi az? Találós kérdések gyerekeknek. Bp. 1979, Móra Kiadó.

A MADARAK ÉLETE ŐSZEL
KOMPLEX FOGLALKOZÁSOK 3-4. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

az évszakok váltakozása, az őszt jellemző, a madarak élete őszen.

Szemléltetés:

diafilm (A nagyravágyó feltekerítő - hangosított); földgömb; hanglemez (Halász Judit: Mákorrétes, Koncz Zsuzsa: Kertész leszek, Magyarország madárhangjai - Erdő és nádas).

A foglalkozás menete:

- I. Az őszi hangulatot egy szép verssel idézzük fel. Hallgassuk meg Petőfi Sándor Itt van az őszt, itt van újra című megzenésített versét!

Mit tudtok az ősztől? Milyen változások történnek őszen a természetben? (Az őszt, mint évszakot, az időjárás és a természet megváltozása.)

Mi az őszt? Nézzük meg, hogy a lexikonok hogyan határozzák meg az őszt! Ablak-sziráf, Képes Gyermeklexikon, Természettudományi lexikon, Új magyar lexikon.

Az időjárás megváltozásáról érdekes tudnivalókat olvashattok a Várható időjárás c. könyvben. Feladatotok lesz, hogy az asztalon levő könyvben keressétek meg az évszakok váltakozására utaló részt. (A könyv 6-7. oldalán található Az időjárás karmestere c. fejezet, ami az évszakokról szól.)

Vannak olyan országok, ahol nincsenek évszakok, csak nyár van, vagy csak tél. (Az Egyenlítő és a sarkvidékek éghajlata.) Mutassuk meg, hol található a földgömbön ezek a részek!

- II. Idézzük versekkel tovább az őszt!

Milyen őszi verseket ismertek? Pl.: József Attila: Ősz, Petőfi Sándor: Ősz elején, Weöres Sándor: Galagonya.

Módszerek, eszközök:

Hanglemez: Koncz Zsuzsa: Kertész leszek.

Irányított beszélgetés.

Fogalommeghatározás (lexikonhasználat).

Minden csoport asztalán megtalálható Berkes Péter: Várható időjárás c. könyve.

Az időjárás karmestere c. részt a csoportok bekezdésenként felolvassák.

Földgömb.

A gyerekek elmondják az ősztől tanult verseket.

Őszi verscsokrunkat zárjuk egy megzenésített verssel: Radnóti Miklós Október c. művével.

III. Az őszi természetváltozáshoz minden élőlény alkalmazkodik. Hogyan változik meg a ti életek őszen?

(Iskolakezdés, őszi játékok, kirándulások, felkészülés a télre stb.)

Az őszi erdőben járva gyakran találkozunk madarakkal. A madarak élete szintén megváltozik az ősz beköszöntével. Költöző madaraink (gólya, fecske) délre, melegebb vidékekre vándorolnak.

Hallgassátok meg Nemes Nagy Ágnes szép versét, címe Madarak.

Énekes madaraink közül a rigók legtöbbször is vándormadár. A madarak életéről sok könyvet írt Schmidt Egon. Most a Miről dalolnak a madarak? c. könyvéből a feketerigóról szóló részt olvasom fel. Figyeljétek meg, hogy ebből a rövid részletből milyen sokat megtudhatunk a feketerigóról!

Miután megismerkedtünk a feketerigóval, hallgassuk meg a rigók énekét! Kíváncsi leszek, kinek melyik madár hangja, éneke tetszik legjobban - a sárgarigót, a nádirigót és az énekes rigót hallgatjuk meg.

Aki többet akar megtudni a madarokról, olvassa el Peterson - Mountfort - Hollom könyvét, az Európa madarai-t.

Lázár Ervin - ma élő meseírónk - egy szép mesét írt a "nagyraevágó" feketerigó és egy kislány barátságáról. Nézzük meg a mese diafilmváltozatát!

IV. Összegezzük mai foglalkozásunkat egy rövid vers megtanulásával!

Csanádi Imre: Négy testvér c. költeménye találóan jellemzi az évszakokat!

Hanglemez: Halász Judit: Mákosrétes.

Irányított beszélgetés.

Felolvasás: Nefelejcs 130-131. p.

Felolvasás: Schmidt Egon: Miről dalolnak a madarak? 20-21. p.

Hanglemez: Magyarország madárhangjai - sárgarigó, nádirigó, énekes rigó.

Könyvajánlás.

Dia: A nagyraevágó feketerigó (hangosított).

Közös verstanulás.

Év mulik, évet ér,
egymást hajtja négy testvér:
vlg tavasz, virághintő,
koszorus nyár, kalászdömög,
ősz, gyümölcs-értelő,
tél, havi terelő.

A kívánságfa 156. p.

Rajzban válaszoljatok otthon a következő találos kérdésre!

Szivárvány 14. p.

(fiúk)

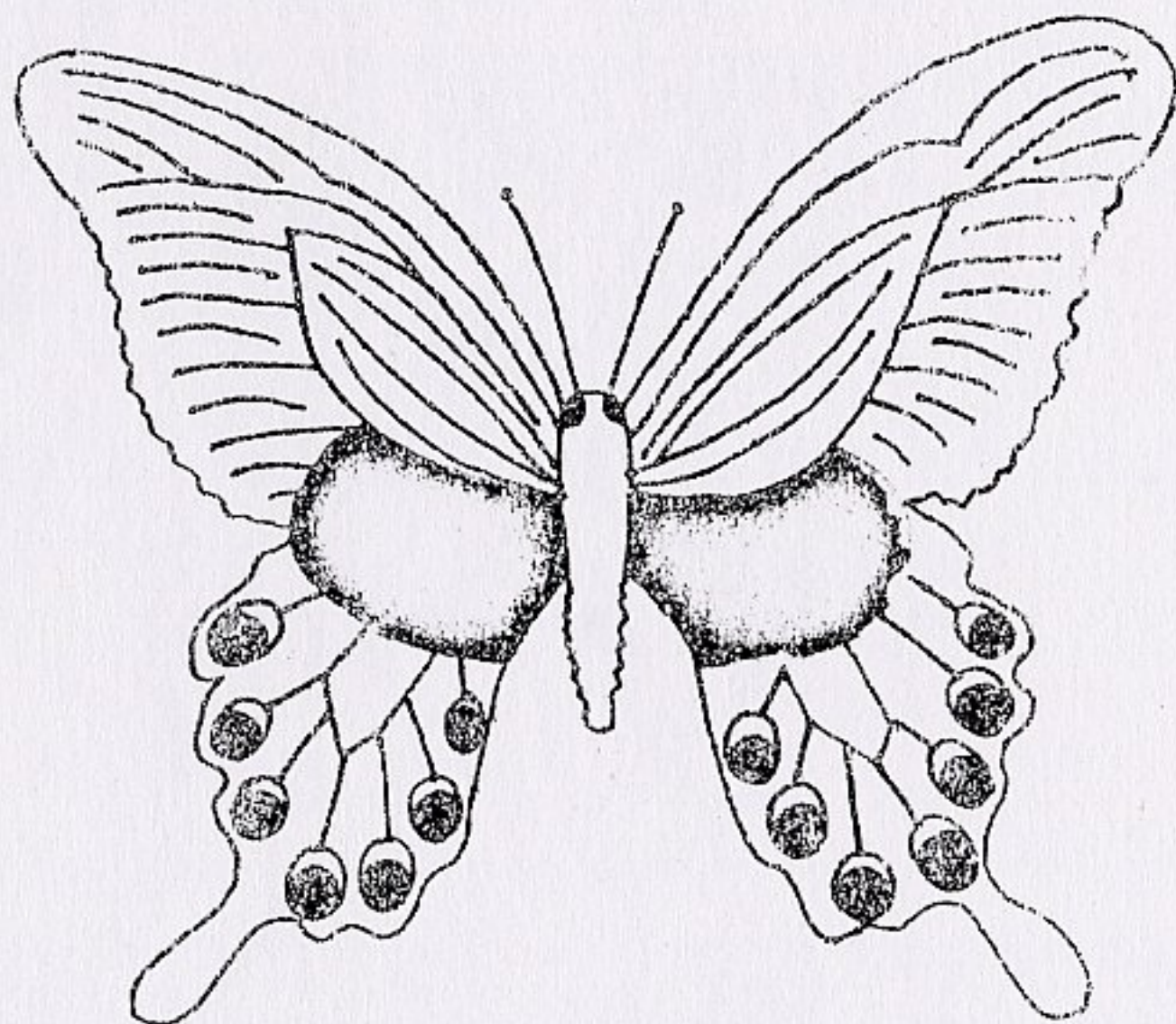
Sziklaszirten tanyázik,
levegőben vadászik.
Csőre horgas, karma nagy,
magas égből le-lecsap.
Szeme éles, nincs hibája,
ő a madarak királya.

(sas)

(lányok)

Olyan, mint egy falevél,
ide-oda rebben,
napsütötte réteken
a jésszagu szelekben.
Lábujjhegyén követed,
részáll egy virágra,
felé kapsz, és ámulatlan
pillantasz utána.

(pillangó)

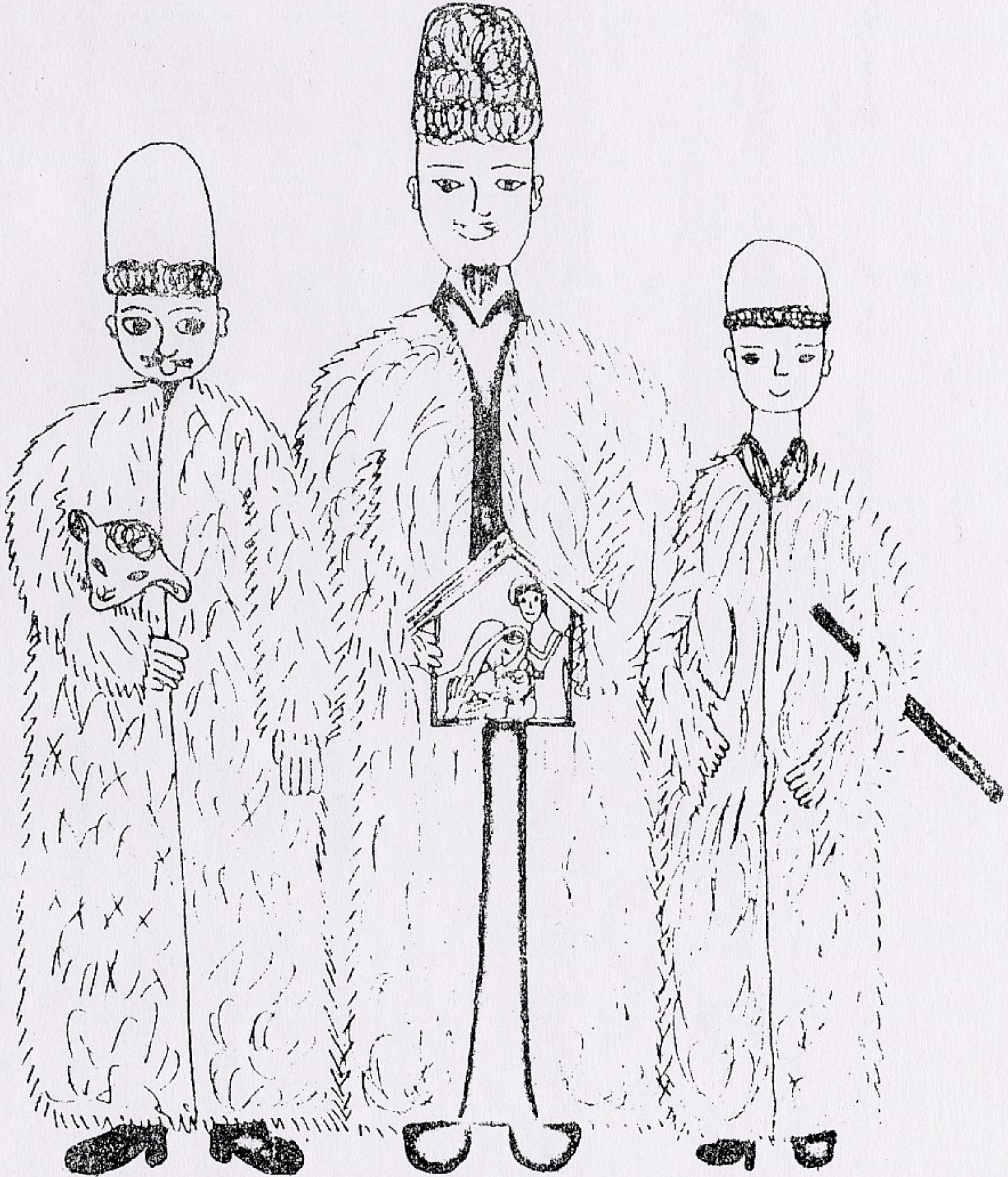
Felhasznált irodalom:

- Ablak-zsiráf. Képes gyermeklexikon. Bp. 1976, Móra Kiadó.
- Berkes Péter - Réber László: Várható időjárás. Ismeretterjesztő képeskönyv. Bp. 1971, Móra Kiadó.
- Kelemen Sándor: A kívánságfa. Gyermekversek, mesék. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.
- Kincskereső. 1984. március.
- Lázár Ervin: A nagyravágyó feketerigó. Bp. 1978, Móra Kiadó.
- Nefelejcs. Szép magyar versek kisiskolásoknak. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.
- Peterson - Mounffort - Hollom: Európa madarai. Bp. 1977, Gondolat Kiadó.
- Schmidt Egon: Miről dalolnak a madarak? Mese. Bp. 1981, Móra Kiadó.
- Szilvárvány. Versek, mesék, érdekes tudnivalók, fejtörők gyermekeknek. Bp. Közgazd. és Jogi Kiadó. 4. Szereted az állatokat? 1977.
- Természettudományi lexikon. 5. köt.
- Új magyar lexikon. 5. köt.
- Weöres Sándor: Ha a világ rigó lenne. Bp. 1978, Móra Kiadó.

MAGYAR NÉPSZOKÁSOK

"Népünk is változott fél század alatt. Nem félénk, nem gyanakozik, tudatára ébredt a maga és hagyománya értékének, megőréssel nézi és segíti a hagyománya megismerésére törekvő munkát, bár tudja, hogy ennek el kell múlnia. Ifjúságától bucsuzik a nép, tudja, hogy változnia kell a korral, de tudja azt is, hogy lényegét nem cserélhet, ha önmaga akar maradni, ha öregebb korára úgy tekinthet vissza ifjúságára, hogy megismerje magát benne."

Kodály Zoltán
Budapest, 1965. június 1.

A TEL, MINT ÉVSZAK - TÉLI NÉPSZOKÁSOK
FOGLALKOZÁS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA
1. ÉS 2. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

A foglalkozás célja:
a téli népszokások megismerése.

Szemléltetés:

diafilm (Bellemei királyok, Suttog a fenyves, Télapó és Ezüstmackó);
hanglemez (Csende éj, Kalácska, A játék az gyönyörű...); kétféle színű
krepp-papír a hajtogatáshoz.

A foglalkozás menete:

I. A tél fogalmának meghatározása

"Az őszt követő évszak a tél.
Hideg évszak. Télen befagynak a folyók
és a tavak, a földeket hó borítja. A hó
védi a vetést a hidegtől. Télen korán
sötétedik, rövidek a nappalok, hosszúak
az éjszakák.

Tél szele hóval, faggyal jó,
elkel most a nagykendő."

Hallgassuk meg Szabó Lőrinc: Esik a
hó című télidéző versét!

A vers meghallgatása után beszélges-
sünk a tél jellemzőiről és a téli öröme-
kről!

Bizonyára sokan ismeritek a Dörmögő
Dömötör c. gyermeklapot. A novemberi
és decemberi számai több téli verset
közölnek. Ezek közül hallgassatok meg
kettőt!

Osvát Erzsébet: Ha jön a tél
Fósis Éva: December, december

II. Télen sok kedves ünnepünk van

A téli ünnepkör magába foglal egy sor
vallásos eredetű ünnepet: Mikulás, Kará-
csony, lucázás, aprószentek napja, Uj-
év, Vizkereszt. Ezekhez az ünnepekhez
számos népszokás kapcsolódik. Ismer-
kedjünk meg ezekkel a népszokásokkal!

Módszerek, eszközök:

Felolvasás: Ablak-zsiráf
141. p.

Hanglemez: A játék az gyö-
nyörű...

Irányított beszélgetés.

Folyóiratismertetés: bemutat-
juk a Dörmögő Dömötört.

Dörmögő Dömötör 1979. 11-
12. sz.

Dömötör Tekla: Magyar
népszokások.

Válasszuk ki a két legkedvesebb december hónapi ünnepünket: Mikulás vagy Télapó napját és a Karácsonyt.

December 6-án van Miklós napja. Mikulás: a legenda szerint jójelküségről híres (Szt.) Miklós püspök népszerű neve. A monda szerint névnapja előestéjén megajándékozta a gyermekeket. Ez később népszokássá vált. Ma is élő kedves népszokásunk, hogy ezen a napon a gyerekek ajándékot kapnak. A szokás szerint a cukorkát és csokoládét piros ruhás, fehér szakállas, puttonyos Télapó teszi be a gyerekek cipőjébe. A Télapót Mikulásnak is nevezik.

Idezzük tovább a téli hangulatot a Suttog a fenyves című diafilmmel!

Ezután hallgassátok meg a Télapó kincsei című verset!

Keressetek ti is verset a télről és a Télapóról! Verseskönyvekből a gyerekek segítséggel keresnek téli verset. Néhányat meghallgatunk.

Zárjuk a Télapó-megemlékezést egy közös énekkel (szabadon választott).

III. Most jól figyelj, csendesedj el egy kicsit!

Közeledik a Karácsony ünnepe. Hallod a halk csengettyűszót, amivel kísérik a zöld fenyőtündérek?

Weöres Sándor:
Nől a dör, álom jár

Nől a dör, álom jár,
hó kering az ág közt.
Karácsonynak ünnepe
lépeget a fák közt.

Én is, ládd, én is, ládd,
hóban lépegetnék,
ha a jeges táj fölött
karácsony lehetnék.

Hó fölött, ég alatt
nagy könyvből dalolnék,
fehér ingben, mezilláb,
ha karácsony volnék.

Közlés (Új magyar lexikon tartalmi idézet).

Dia: Suttog a fenyves (hangosított).

Csányi Gyöngyi: Csibeköltögető 26. p.

Könyvhasználatra nevelés.

Felolvasás: Ünnepsoroló
315. p.

Ezzel a versrészlettel át is térünk a téli ünnepkör egyik legszebb ünnepeire, a karácsonyra.

A karácsonyt megelőző héten a régi népszokás szerint betlehemezők járták a házakat. Mi is a betlehemezés?

Dömötör Tekla: Magyar népszokások.

Nagy költőnk, József Attila is megörökítette versében ezt a népszokást. Hallgassuk meg a Betlehemi királyok című költeményét a Kaláka együttes előadásában, majd nézzük meg a filmen is.

Hanglemezzel: Kaláka.
Dialógus: Betlehemi királyok (hangosított).

Elérkezve Karácsony ünnepehez, idézzük fel a karácsonyi lázas készülődés hangulatát, Donászy Magda: Karácsonyvárás c. elbeszélésével.

Felolvasás: Kisgyermekek nagy mesekönyve 253. p. (részlet).

Beszélgessünk egy kicsit arról, mit jelent számotokra a karácsony!

Kötetlen beszélgetés.

Karácsony ünnepe az év egyik legszebb és legbensőségesebb ünnepei közé tartozik. A szeretet, a béke ünnepe. Mikor kigyullnak a gyertyák, a csillogó, feldíszített fenyőfán, a csillagszórók ezernyi kis csillagukat szórják, e szép ünnepen az a legfontosabb, hogy együtt legyen a család, mindazok az emberek, akik szeretik egymást. Béke legyen az egész Földön, hallgassanak el a fegyverek! Ilyenkor ajándékozunk, ajándékot adni és kapni egyaránt nagy öröm.

Most nézzétek meg, hogyan szerzett örömet egy kislány a kishugának karácsonyra!

Dialógus: Téliapó és ezüstmackó (hangosított).

IV. Készítsünk mi is ajándékot!

Kétféle színű krepp-papírcsikból a legkülönbözőbb tarka diszeket készíthetjük el a következő módszer segítségével. A figurák ünnepi alkalmakkor diszként, vagy szobai dekorációként is használhatók. Az első disz, amit mi is el fogunk készíteni, két egyforma hosszúságú papírcsikból készül. Először a két csik egy-egy végét ragasszátok egymáshoz, majd a papírokat mindig felváltva hajtsátok egymás tetejére. Ha elkészültetek, akkor a másik két végét is ragasszátok össze, majd széthúzva óva-

Papirhajtogatás: Kékes István: Papírjátékok 71. p.

tosan feszítsétek meg egy kicsit, hogy felvegye a megfelelő formát, és ne ugorjon vissza.

Papírhajtogatás közben hallgassunk karácsonyi dalokat (Kis karácsony, nagy karácsony...). Ezekkel a dalokkal kívánjunk egymásnak kellemes ünnepeket.

Hanglemez: Csendes éj.

Felhasznált irodalom:

Csányi Gyöngyi: Csibeköltögető. Verses képeskönyv. Bp. 1963, Móra Kiadó.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások. Bp. 1983, Corvina.

Dömögő Dömötör, 1979. 11., 12. sz.

Kékes István: Papírajátékok. Bp. 1983, Móra Kiadó.

Mérei Ferenc - Bláné Ágnes, V.: Ablak-siráf. Bp. 1971, Móra Kiadó.

Új magyar lexikon. 5. köt.

Ünnepsoroló. Versek, dalok, játékok, jó tanácsok ünnepekre. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.

FARSANGI NÉPSZOKÁSOK
FOGLALKOZÁS 3-4. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

Ismerkedés a farsangi népszokásokkal.

Szemléltetés:

diafilm (Magyar babák népviseletben); hanglemezzel (A játék az gyönyörű..., "Sej, Galgamácsa eszembe se jutna..."); farsangi álarcok készítéséhez: rajzlap, kisolló, ceruza, színes, zsirkréta.

A foglalkozás menete:

- I. Taligassuk meg Csoóri Sándor versét! A vers alapján találjátok ki, miről lesz szó a mai foglalkozásunkon!

A mai foglalkozáson a farsanggal, ezzel a nagyon kedvelt népszokással ismerkedünk meg részletesebben.

Mit nevezünk népszokásnak? Olvassuk el, mit ír erről a Magyar népszokások című könyv.

"Mi tehát a népszokás? Voltaképpen a kultúra hagyományozódásának spontán formája, az a keret, melyben a nép ünnepe és hétköznapja lejátszódik. Közösségi magatartásmód és cselekvésmód: olyan viselkedési mód, melynek a közösség tagjai alávetik magukat, mert megfelel az élő kulturális hagyománynak. Egyszerre illemtan, erkölcsi kódex, iratlan törvény, művészet, költészet, színhátság, misztika és mágia."

Mit jelent számotokra a farsang, hogyan szoktátok megünnepelni az iskolában? (Jelmezbál, karnevál stb.)

Mit jelentett régen a farsang? Erről olvassunk a Klincskeresők 1974. c. könyv 186-188. oldaláról (a farsang ideje, régi farsangi szokások, mulatozások).

Módszerek, eszközök:

Hanglemez: Csoóri Sándor: Farsangnap kutyabál - A játék az gyönyörű...

Fogalom meghatározás.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások 9. p. Felolvasás, értelmezés.

Irányított beszélgetés.

Felolvasás.

II. A farsangi népszokások régen elsősorban a falvakban éltek.

Most farsangi népdalokat hallgatunk meg a "Sej, Galgamácsa eszembe se jutna..." c. lemezről. Ez a lemez galgamácsai népdalokat, népszokásokat, népi játékokat tartalmaz. A dalokat a galgamácsai felnőttek és gyerekek együttesen énekelik. Az összeállítást Vankóné Dudás Juditnak, a Népművészet Mesterének köszönhetjük, aki falujában összegyűjtötte a népi hagyományokat.

Figyeljétek meg, milyen régi farsangi szokásokat elevenítenek meg a dalok! (Lakodalom, farsangi mulatság, este a fonóban.)

A lemez első öt dalához, a következő ismertetést hallgassátok meg!

"1.

A lemez címéül választott, s egyben első lemezoldalt nyitó "Sej, Galgamácsa eszembe se jutna..." a galgamácsaiak egyik legkedvesebb, s talán legtöbbet énekelt dala. Farsang idején, s a lakodalmakban is jónéhányszor felcsendül.

2-3-4-5.

A Farsang Galgamácsán is a nagy szórakozások ideje volt. Késő délutánonként, a lányok egymást karonfogva - a legények külön -, majd estefelé a lányok és a legények már együtt sétáltak, énekeltek, táncoltak, mulatoztak az utcán s egy-egy lányos ház udvarán. A falu legényközössége által választott három legénybírónak a feladata volt - még a 40-es években is - a kocsmában a farsangi mulatság megrendezése.

Farsang idején a galgamácsai fiatalság esténként a fonóba is nagy kedvvel járt."

III. A farsangi jókedvet idézzük fel mi is vidám versekkel!

Zelk Zoltán: Kóc, kóc

A farsanghoz a vidámság, a móka hozzátartozik.

Most játsszunk el egy tréfás verset az Állatok farsangjából!

Hanglemez: "Sej, Galgamácsa eszembe se jutna..."

Lemezismerető (Moldován Domokos).

Felolvasás (Felhívjuk a gyerekek figyelmét a lemezismeretők szerepére.)

Kisdobosok évkönyve 1978. 228. p.

Állatok farsangja 409-410. p.

Lóditások (francia gyermekdal)

- Ha te tudnád, hogy mit láttam! (A foglalkozásvezető kérdez.)
- Ki vele, barátom, de bátran! (A gyerekek közösen mondják.)
- Láttam egy nagy mafla tehenet: a jégen táncolt-illegett, augusztus huszadikán! (A foglalkozásvezető válasza.)
- Ekkorát ne lóddits, komám! (A gyerekek közösen mondják!)

A kérdező-felelgető vers mind a négy versszakát eljátsszuk.

IV. Ti is keressetek farsangi verset az asztalon levő könyvekben!

Jullian Tuwim: Csodák és furcsaságok. = Állatok farsangja. 412. p.

Csoóri Sándor: Csufolók. = Csoóri Sándor: Lekvárcirkusz bohóca. 26. p.

Dragisa Penjin: Farsangi szél. = Róka-vigasztaló. 113-114. p.

Farsang. = Ünnepsoroló. 47-60. p.

Vidor Miklós: Bolond bál. = Vidor Miklós: Sárkányok alkonya. 49. p.

Egy-egy csoport közösen keres a könyvekben a tartalomjegyzék segítségével.

V. Érdekes megfigyelni, hogyan változnak a farsangi szokások tájegységenként és országonként.

Erről olvashatunk Jánosi Sándor: Farsangolók maskarában című írásában. = Kisdobosok évkönyve. 1978. 229-232. p. (részlet)

Felolvasás.

VI. A farsanghoz elengedhetetlenül hozzátartoznak a bálók, lakodalmak, vídám összejövetelek. Ilyenkor a falvakban még ma is ünnepi népviseletbe öltöznek az emberek.

Most olyan diafilmet nézünk meg, ami a magyar ünnepi népviseletet mutatja be. Figyeljétek meg, milyen maskarákban látjuk a filmen a mohácsi busókat!

Dia: Magyar babák népviseletben (hangosított).

VII. Három népszokással ismerkedjünk meg részletesebben a farsangi szokások közül: a mohácsi busójárással, a kiszehaba-égetéssel és a lakodalmas játékok közül a rönkhuzással!

Ezekről a népszokásokról keressetek leírásokat könyvekben, illetve folyóiratokban!

1.
Napjaink leglátványosabb farsangi játéka a mohácsi busójárás. Olvassátok fel, mit ír a mohácsi busójáráról Dömötör Tekla: Magyar népszokások című könyvében!

"Farsangi álarcos alakoskodást napjainkig is találunk a magyar falvakban. Míg egyes európai népeknél a farsangi maszkok nagy tömegben, csoportosan vonulnak fel, hazánkban jobban kedvelik a kisebb álarcos csoportok játékát. Jellemző, hogy napjaink leglátványosabb farsangi alakoskodása Magyarországon a Mohácson lakó délszlávok csoportos ún. busójárása. E busók fából faragott álarcokban jelennek meg, mozgásuk, viselkedésük rituálisan meg van szabva. A busóálarcot azonban eredetileg csak felnőtt sokác férfiaknak volt szabad felöltöniük, a legények másfajta álarcot viseltek." (26. p.)

2.
A tavasz közeledtét jelzi a palócoknál szokásos kiszehajtás, illetve kiszeegetés. A betűrendes mutató segítségével keressetek meg Balassa - Ortutay: Magyar néprajz c. könyvében a kiszéről szóló részt.

"A tél végén, a tavasz kezdetén, általában virágvasárnapon kerül sor a nyelvterület északi peremén, a palócoknál a kiszehajtásra. A kiszé jellegzetes böjti eledel: savanyu gyümölcs- vagy korpaleves, amit télen át nagyon meguntak, és meg akarnak tőle szabadulni. A leányok az előző évben férjhez ment menyecske ruháiba öltöztetnek egy szalmabábot, mely a kiszét jelképezi, és azt dalokat énekelve a legközelebbi folyóig, patakig, tóig viszik. Leveszik a ruhát a bábról, és annak csupasz vázát a vízbe dob-

Csoportmunka (A csoportok megkapják a feladatot és a szükséges folyóiratot, illetve könyvet.)

A felolvasandó részt a gyerekek megkeresik, gyengébb csoportnál megjelöljük.

Képeken is megnézzük a mohácsi busókat.

Ismerkedés a betűrendes mutatóval.

ják. Ilyenkor abból, hogy a szalmát bábót a víz merre és hogyan viszi, jövendölnek a jelenlevők férjhez menésére. A dalok egy része még napjainkig is a bójttól való szabadulás emlékét idézi:

Haj kisé haj!
Gyöjj be sódar, gyöjj!
Haj ki kisé, kiséke,
Gyöjj be sódar, gömböce.

Az a Szabó Margit
Olyan híres asszony,
Ruhát kértünk tőle,
A kisére adta.
(Felsőszemeréd, Hont m.)

Amelyik menyecske megtagadta volna a kisé adását, azt kigúnyolták. Azt is tartották, hogy a kisé kivételével a betegségeket, a ködöt is megszüntetik. Arra is vannak adataink, hogy a szalmabábút nem vízbe dobták, hanem elégették:

Ég a kisé, lánggal ég,
Bodor füstje felszáll,
Tavaszdik, kék az ég,
Meleg a napsugár.

Mire füstje eloszlik,
A hideg köd szétfoszlik,
Egész kitavaszdik.
(609-610. p., Hont m.)

3.
Falvakban ma is felelevenítik az ősi szokásokat. Példaként erre olvassátok fel a Képes Ujság 1984. 3. számának 6. oldalán található cikket a Vas megyei kistelepülések farsangi játékaikról!

"Farsangi népszokások

A vizkereszttel, január hatodikával kezdődött farsang alkalmából Vas megye számos településén évszázados népszokásokat elevenítenek fel. Ősi néphagyomány többek között Gyöngyösfaluban, Pápócon, Pankaszon, Viszákon, Pinkamindszenten, Rábagyarmaton hogyha farsang idején nincs esküvő, rönkhuzást rendeznek, a maskarába bujt fiúk és a népviseletbe öltözött lányok házról házra járva mindenkit meghívják az álesküvőre. Amikor együtt van a lakodalmas me-

A képeket megnézzük, visszautalunk a diafilmen látható kiséhajításra.

A folyóiratok szerepe a tájékozódásban, ismeretek szerzésében.

A csoport tagjai felolvassák a cikket.

net, az álmenyasszonyt és álvőlegényt kerekre szerelt farönkre ültetik, s végighúzzák a falun. A faluvégén a "semleges egyház" papja várja őket, s összeadja az ifju párt. Ezután vidám bált rendeznek. A német nemzetiségű Felsőcsatáron rozmaringolásra készülnek. Ezzel bucsuztatják majd a farsangot. A legények, férfiak a szőlőhegyen plincéről plincére járnak, majd nótázva keresik fel a faluban a lányos házakat. A legények táncra perdülnek, a lányok pedig rozmaringgal díszítik fel őket. A gazda jó falatokkal, sonkával, borral kínálja a vendégeket. Kőszegfalván a farsang bucsuztatása három napig tart. Az első napon maskarába öltözött fiatalok járják a házakat. Másnap tartják az asszonyok napját, amikor csak a nők mulatoznak, s megbüntetik azokat a férfiakat, akik közülük merészkednek. A következő nap a "legényvágás" ideje. Ekkor együtt borozgatnak, nótáznak az öregek és a fiatalok, de most már csak a férfiak. Közük van a falu legöregebb embere is, s az ő tiszte a legényvágás. Pohárköszöntőjében legénnyé avatja a tizennyolc éves fiatalokat." (6. p.)

VIII. Befejezésül készítsünk farsangi álarcot az iskolai jelmezbálra!

Előre elkészített minták alapján különböző álarcokat készíthetnek a gyerekek. Álarcmintákat találunk az Uttörővezető című folyóirat 1984. 1. száma hátsó borítójának belső oldalán.

Szükséges eszközök: rajzlap, kisolló, szines, zsirkréta.

Felhasznált irodalom:

Állatok farsangja. Antológia. Bp. 1981, Móra Kiadó.

Balassa Iván - Ortutay Gyula: Magyar néprajz. Bp. 1980, Corvina.

Csoóri Sándor: Lekvárcirkusz bohócai. Gyermekversek. Bp. 1969, Móra Kiadó.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások. Bp. 1983, Corvina.

Képes Ujság. 1984. 3. sz.

Kincskeresők. 1974. Mesék, versek, történetek, hasznos tudnivalók azoknak, akik már jól tudnak olvasni, és szeretik a szép könyveket. Bp. 1973, Móra Kiadó.

Kisdobosok évkönyve. 1978. Bp. 1977, Móra Kiadó.

Rókafigasztaló. Gyermekversek világirodalmából. Antológia. Bp. 1973, Móra Kiadó.

Ünnepsoroló. Versek, dalok, játékok, jó tanácsok ünnepekre. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Uttörővezető, 1984. 1. sz.

Vidor Miklós: Sárkányok alkonya. Gyermekversek, mesék. Bp. 1975, Móra Kiadó.

A KÖLTÉSZET NAPJA

Mindenk embernek a lelkében dal van,
És a saját lelkét hallja minden dalban,
És akinek szép a lelkében az ének,
Az hallja a mások énekét is szépnek.

(Babits Mihály: A második ének)

TAVASZ VA I GYÖNYÖRÜ!

KÖLTÉSZET NAPI MEGEMLEKEZÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 1-2. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

(VERSTANULÁS)

A foglalkozás célja:

Ismerkedés a költészet fogalmával, emlékezés József Attilára. (A gyermek különösen fogékony a versre. Az első versémény tovább kíséri, a felnőttektől függ, hogy a költészet is gyarapítsa belső világát.)

Szemléltetés:

diáfilm (József Attila: Altató - hangosított); hanglemez (A játék az gyönyörű... - József Attila: Altató, Játssz ni is engedd... - József Attila: Medvetánc, Koncz Zsuzsa: IX ...elmondom hát mindenkinek... - József Attila: Altató).

A foglalkozás menete:

A mai foglalkozásunkon a Költészet Napjára emlékezünk. Bevezetésként hallgassuk meg József Attila: Altató című versét!

I. Miért fontos nekünk, ez a nap, mit is jelent számunkra?

A Költészet Napján a verseket, a költeményeket és alkotójukat, a költőket ünnepeljük.

Az ABC-től a népmeséig című foglalkozásunkon már megismerkedtünk a vers fogalmával, jellemzőivel - elevenítsük most fel az erről hallottakat! Mint láttátok, a költő szavakba önti érzelmeit, gondolatait verseiben, s az olvasó, "akinek szép a lelkében az ének", találkozik a költővel. Ha jól megfigyeljük, egyformán hat ránk mindaz, amit az életben tapasztalunk, érzünk, de a költők képesek arra, hogy a legszebb, a legtalálóbb szóval fejezzék ki azt, amit mások - mint mi is - csak megsejtünk vagy átélünk.

Mondjatok példát ti is arra, ami megragad benneteket (pl. természeti jelenség: virág, illat, szivárvány, tavasz - fogalom: anya, szeretet, barátság, félelem, fájdalom stb.).

Módszerek, eszközök:

Hanglemez: A játék az gyönyörű...

Fogalom meghatározás.

Közlés.

Irányított beszélgetés.

Ha valakinek egy szép vers jut eszébe, önállóan elmondja (pl. Kertész Istenek), vagy felolvassuk József Attila: Tavasz van! Gyönyörű című költeményét.

Most arról beszéljünk, hogy a költészet egy kicsit varázslat is.

Amikor Orpheusz - így szól a görög rege - megpendítette lantját, és dalba fogott, a madarak odaszállottak hozzá, a halak feléje usztak, a bokrok és a fák megmozdultak, és még a vadállatok is előbujtak barlangjaikból. Varázslat volt ez bizony, a költészet varázslata.

A költő játszik, amikor verset ír, játszik a szavakkal, rimelteti őket; játszik emlékeivel, játszik képzelete szabadságával.

II. Most hallgassuk meg József Attila Altató című versét megzenésített formában!

Próbáljuk közösen elénekelni az első versszakot.

"Lehunya kék szemét az ég,
lehunya sok szemét a ház,
dunna alatt alszik a rét -
aludj el szépen, kis Balázs."

III. Most nézzük meg képi megfogalmazásban ugyanezt a verset!

A Költészet Napját minden évben április 11-én ünnepeljük - ez a nap a nagy magyar költő, József Attila születésének évfordulójára esik. A Költészet Napja alkalmával ismerkedjünk meg egy kicsit életével, merítsünk egy kis izelítőt költészetéből!

IV. Gyermekkori emlékek. Részletek József Attila önvallomásaiból.

Felolvasom nektek első versét, ebből ti is tudtok következtetni a költő sorsára. József Attila első verse (és levele) József Jolánnak (részlet).

A gyerekek kézbe kapott könyvből követik a felolvasást.

Hangszóró: Koncz Zsuzsa
IX. ...elmondom hát mindenkinek...

Verstanulás, ismerkedés a költői kép fogalmával. (A gyerek nem tudja, hogy mi a költői kép, de érti, hogy az ég lehunya a szemét - megszemélyesítés - s átéli, hogyan alszik a dunna alatt a rét, (csakugy mint ő maga.)

Dia: József Attila: Altató (hangosított).

Felolvasás: (Világokat igazgatok: üveggolyókkal játszom 11. p.)

Kedves Jocól

1. ső strófa De szeretnék gazdag lenni,
Egyszer libasültet enni,
Jó ruhába járni kelni,
S öt forintér kuglert venni.

2. strófa Mig a cukrot szopogatnám,
Uj ruhámat mutogatnám,
Dicsekednék fünek fának,
Mi jó dolga van Attilának.

(Budapest, 1916 körül)

Hogy többet tudjunk gyermekkoráról,
idézem az ő szavait.

V. Befejezésként hallgassuk meg József Attila: Medvetánc című versét!

Felolvasás: Világokat igazgatok; üveggolyókkal játszom 13-15. p.

Hanglemez: Játszani is engeddd...

Felhasznált irodalom:

Cini-cini muzsika. Óvodások verseskönyve. Antológia. Bp. 1975, Móra Kiadó.

József Attila: Gyönyörű, gyönyörű. Gyermekversek. Bp. 1979, Móra Kiadó.

József Attila: Világokat igazgatok; üveggolyókkal játszom. Antológia gyermekeknek. Bp. 1980, Móra Kiadó.

József Attila

A KÖLTÉSZET NAPJA - JÁTÉK A VERSEKSEL
MAGYAR KÖLTŐK GYERMEKVERSEI
FOGLALKOZÁS 3-4. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

Ismerkedés mai magyar költők verseivel, az illusztrációk és gyermekrajzok értéke, szerepe!

Szemléltetés:

hanglemez (Vilai Ildikó: Mesebeli madár); kiállító paravánon a versekhez készített rajzok; mágneses tablán a versekhez illő képek (könyvillusztrációk); a meghallgatásra kerülő versek címe és költője feliratokon (táblára tűzhető); ajánló jegyzék (bibliográfia) a foglalkozáson szereplő verseket tartalmazó gyermekvers-kötetokről; könyvjelzők (ajándék, jutalom).

A foglalkozás menete:

1. A mai foglalkozáson a Költészet Napjára emlékezünk - április 11-ére.

1905. április 11-én született József Attila, az egyik legnagyobb magyar költő. Április 11. Magyarországon minden évben a vers ünnepe, a Költészet Napja.

A mai lármás, rohanó világban különösen fontos, hogy felhívjuk figyelmeteket a versre, megtanítsunk benneteket a csend szavára. A költészet a maga sajátos eszközeivel ismertet meg benneteket a világgal.

A Költészet Napján a verset - a költeményeket - a költőket ünnepeljük, azokat, akik számunkra a szép gondolatokat tolmácsolják művészetükkel.

Miért szeretjük valamennyien a verseket? (Beszélgetés a vers lényegéről: költői kifejezőeszközök, rim, ritmus, a versmondás élménye stb.)

Hallgassátok meg Váci Mihály gondolatait a Költészet Napjáról!

"Mit mondhatok a Költészet Napján?... Költészet napja? Én jobban szeretném, ha a költészet perceiről beszélhetnénk már. Legfeljebb a költészet óráiról. Azt szeretném, ha nem egy egész nap jutna

Módszerek, eszközök:

Tartalmi idézet (Uttörővezető, 1984. márciusi számából).

Irányított beszélgetés.

Felolvasás (Kincskereső, 1971. 2. sz. 1. p.)

a költészetnek, egy esztendőben egyszer, hanem csak percek, de állandóan, mindennap - és áhitattal."

II. Mi most játszani fogunk a versekkel.

A játék menete a következő: a kiállító paravánon rajzokat láttok, amiket versekhez készítettünk. A mágneses táblán már elhasználódott (törölt) könyvekből kivágott képeket helyeztünk el. Ezek a könyvillusztrációk is versekhez kapcsolódnak.

Vitai Ildikó előadásában magyar költők gyermekverseit hallgatjuk meg. A feladatok az lesz, hogy az elhangzó vershez találjátok meg a leginkább hozzá illő képet és rajzot. Figyeljete jól, mert a hangulati és tartalmi hasonlóság alapján társíthatjátok a vershez az illusztrációkat.

Miután megtaláltátok a vershez illő képet és rajzot, azt kell megfejtetek, hogy ki írta a verset. A jó válaszért jutalomkönyvjelző jár! Ha senki nem tudja a költő nevét, akkor az asztalon levő gyermekvers-kötetek valamelyikében a tartalomjegyzék segítségével - a verscím alapján - megtaláljátok. Aki legelőször megtalálja a költő nevét, jutalmul feltűzheti a vers címe elé.

A KÖLTÉSNET NAPJA 1984 Válogatás magyar költők gyermekvers-köteteiből

Galambosi László: Lepkekirály. Gyermekversek. Bp. 1975, Móra Kiadó. 34 p.

Gazdag Erzsébet: Ringató. Gyermekversek. Bp. 1974, Móra Kiadó. 37 p.

Horgas Béla: Sárpogácsa. Gyermekversek. Bp. 1978, Móra Kiadó. 34 p.

József Attila: Lángos csillag. Versek és egy elbeszélés gyermekeknek. Bp. 1965, Móra Kiadó. 32 p.

Nemes Nagy Ágnes: Szökőkút. Gyermekversek. Bp. 1979, Móra Kiadó. 69 p.

A rajzok fénymásolatát a melléklet tartalmazza.

Jutalomkönyvjelző (1. melléklet).

Az asztalokon elhelyezett gyermekvers-kötetek jegyzéke (egyben bibliográfia a foglalkozáson szereplő verseket tartalmazó könyvekről).

Rákos Sándor: Hét zöld csillag. Gyermekversek. Bp. 1979, Móra Kiadó. 37 p.

Takáts Gyula: Dorombol a hold. Gyermekversek. Bp. 1979, Móra Kiadó. 38 p.

Tamkó Sirató Károly: Tengerecki Pál. Gyermekversek. Bp. 1970, Móra Kiadó. 36 p.

Weöres Sándor: Bóbita. Gyermekversek. Bp. 1978, Móra Kiadó. 76 p.

Zelk Zoltán: Tollászkodik a tavasz. Gyermekversek. Bp. 1976, Móra Kiadó. 84. p.

(Az ajánló jegyzék címlapján a költészet napi foglalkozás végén levő József Attila-illusztráció látható.)

Kezdjük a játékokat, hallgassuk meg a verseket!

1. Galambosi Lajos: Tücsök
2. Takáts Gyula: Cinke-hintő
3. Weöres Sándor: Buba éneke
4. József Attila: Hangya
5. Horgas Béla: Virágforgó -
Egész héten gyöngyvirág
Tátika a tóparton
A szarka és a szarkaláb
Mályaballada
6. Nemes Nagy Ágnes: Fekete hattyu
7. Zelk Zoltán: Este jó

Minden egyes vers meghallgatása után a gyerekek megmutatják a vershez illő rajzot és képet, s feltűzik a költő nevét a táblára.

III. Most fordítsuk meg a játékokat!

Még néhány kép és rajz maradt a táblákon. Megkérlek benneteket, hogy mondjatok olyan verset, amit megmaradt rajzokkal és képekkel illusztrálhatnátok! Az asztalon levő könyvek ismét segíhetnek ebben a játékban.

A gyerekek a következő verseket mondhatják:

1. Tamkó Sirató Károly: Laboda
2. Takáts Gyula: Nem is vendég

Hanglemez: Vital Ildikó: Mesebeli madár.

Ismerős dalt a gyerekek szívesen éneklük együtt az előadóval.

Az ismert verseket a gyerekek elmondják, a könyvekben találtakat felolvassák.

3. Rákos Sándor: Mesebeli madár
4. Gazdag Erzsébet: Ringató

IV. A Költészet Napja tiszteletére ajánló jegyzéket (bibliográfiát) készítettünk, ami a foglalkozáson megismert versek költőinek kötetét tartalmazza. Kérünk benneteket, olvassátok ezeket a könyveket, s valósítsátok meg Váci Mihály idézett gondolatát: tartozzon mindennapi olvasmányaitok közé a vers.

A költészet napi ajánló bibliográfiát lásd a foglalkozás 2. oldalán.

Felhasznált irodalom:

Az ajánló bibliográfiában felsorolt verseskötetek.

Kincskereső, 1971. 2. sz. 1. p.

Uttörővezető, 1984. március.

GYERMEK-
KÖNYVTÁR

ZALAEGERSZEG
KISFALUDY U.
7-9.

NYITVA:

H: Szünnap

K: 10-18

Sz: 10-18

Cs: 10-18

P: 10-18

Sz: 10-16

GYERMEK-
KÖNYVTÁR

ZALAEGERSZEG
KISFALUDY U.
7-9.

NYITVA:

H: Szünnap

K: 10-18

Sz: 10-18

Cs: 10-18

P: 10-18

Sz: 10-16

GYERMEK-
KÖNYVTÁR

ZALAEGERSZEG
KISFALUDY U.
7-9.

NYITVA:

H: Szünnap

K: 10-18

Sz: 10-18

Cs: 10-18

P: 10-18

Sz: 10-16

GYERMEK-
KÖNYVTÁR

ZALAEGERSZEG
KISFALUDY U.
7-9.

NYITVA:

H: Szünnap

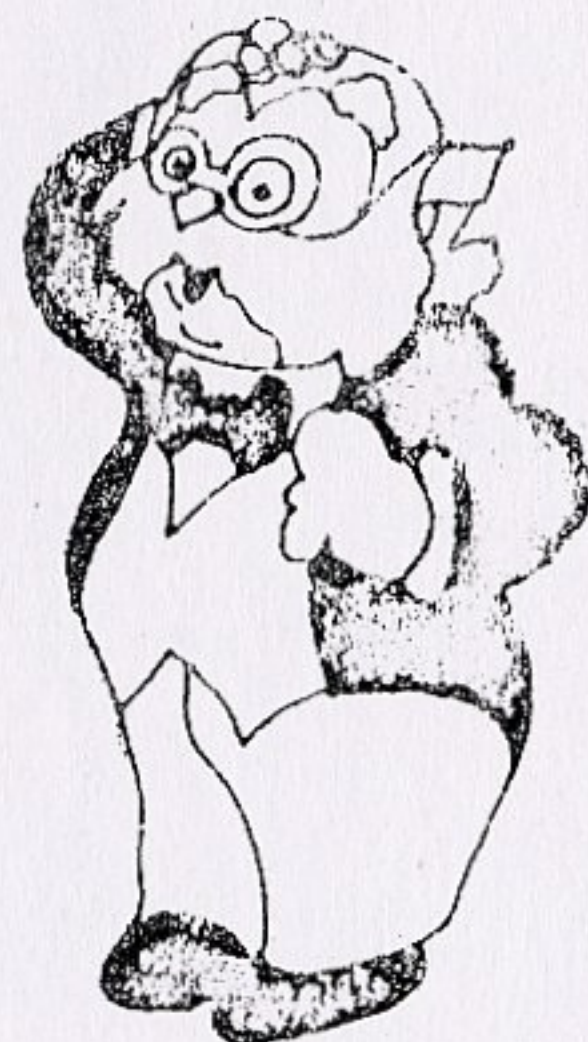
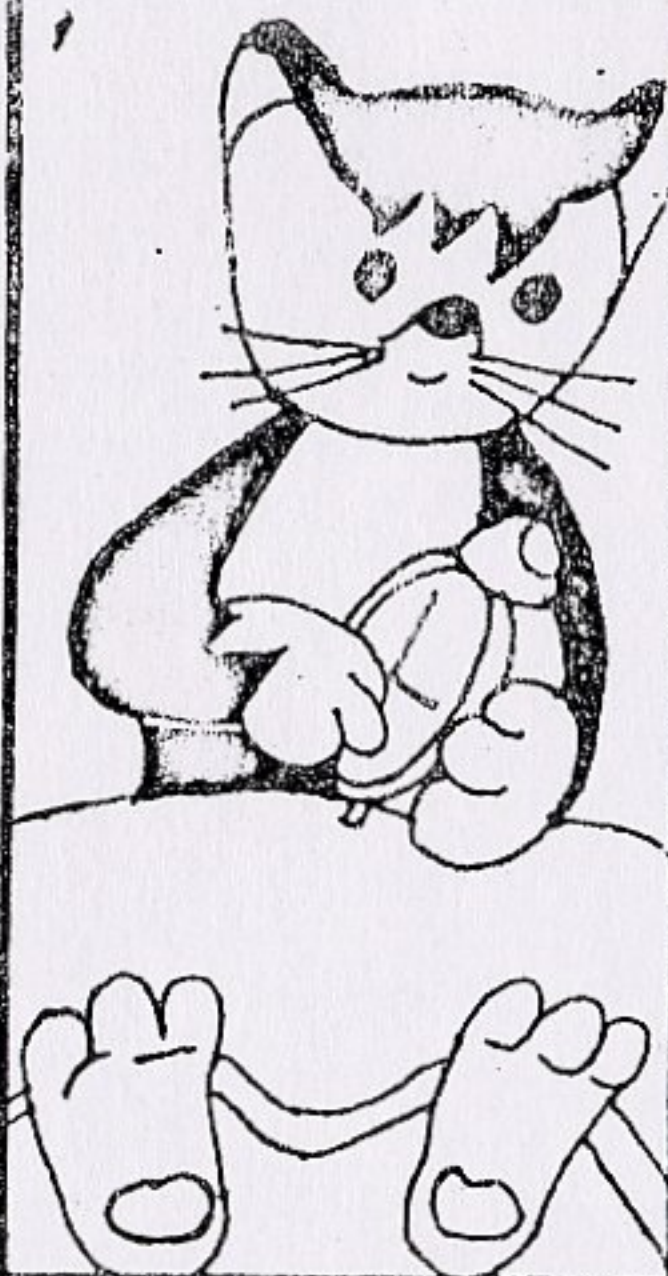
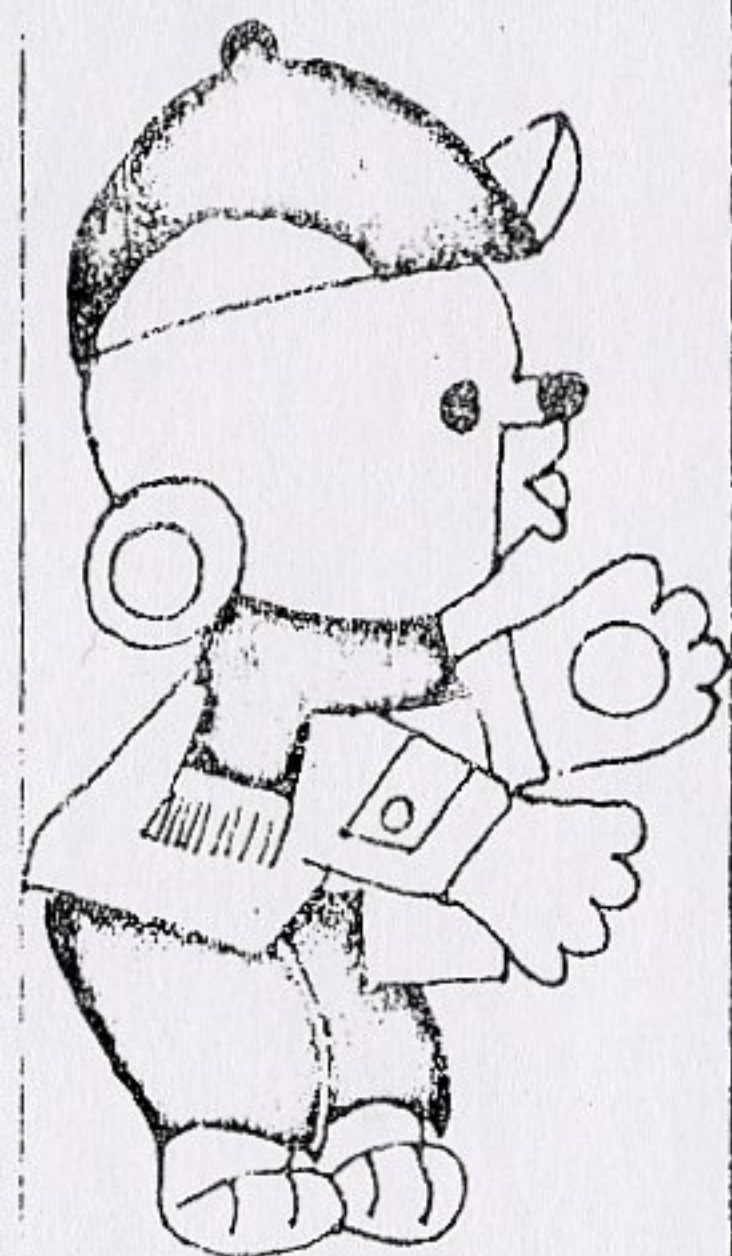
K: 10-18

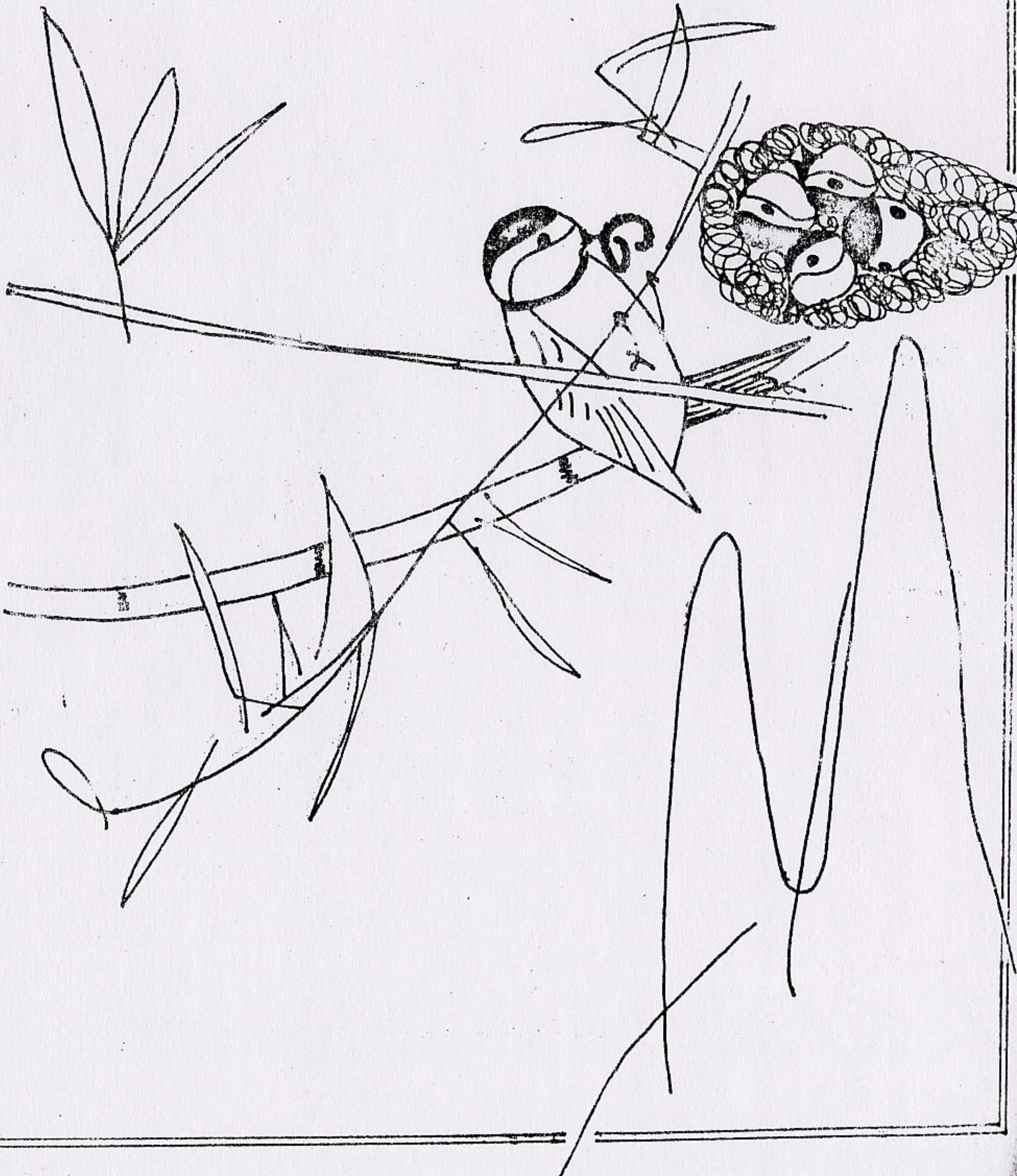
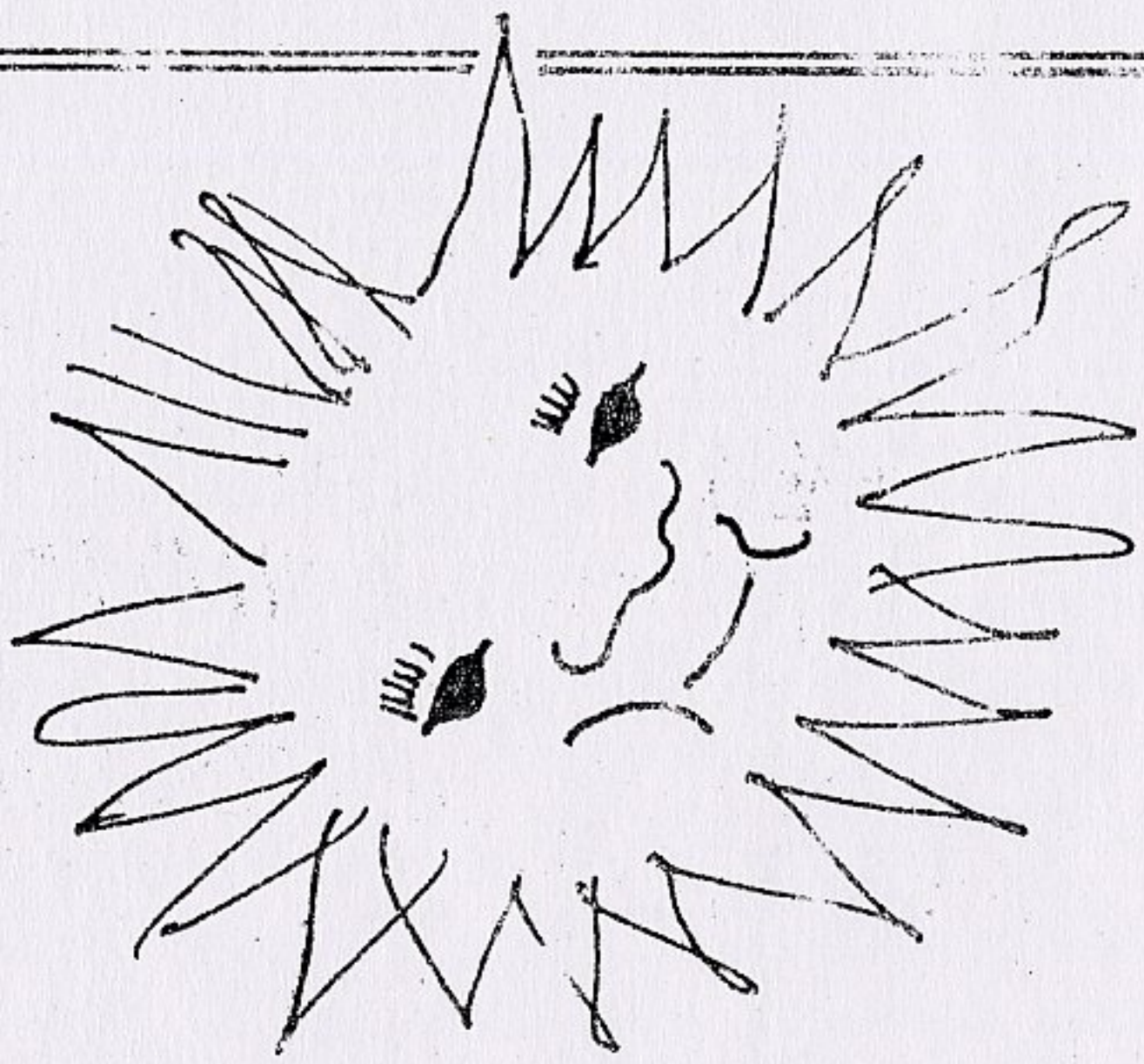
Sz: 10-18

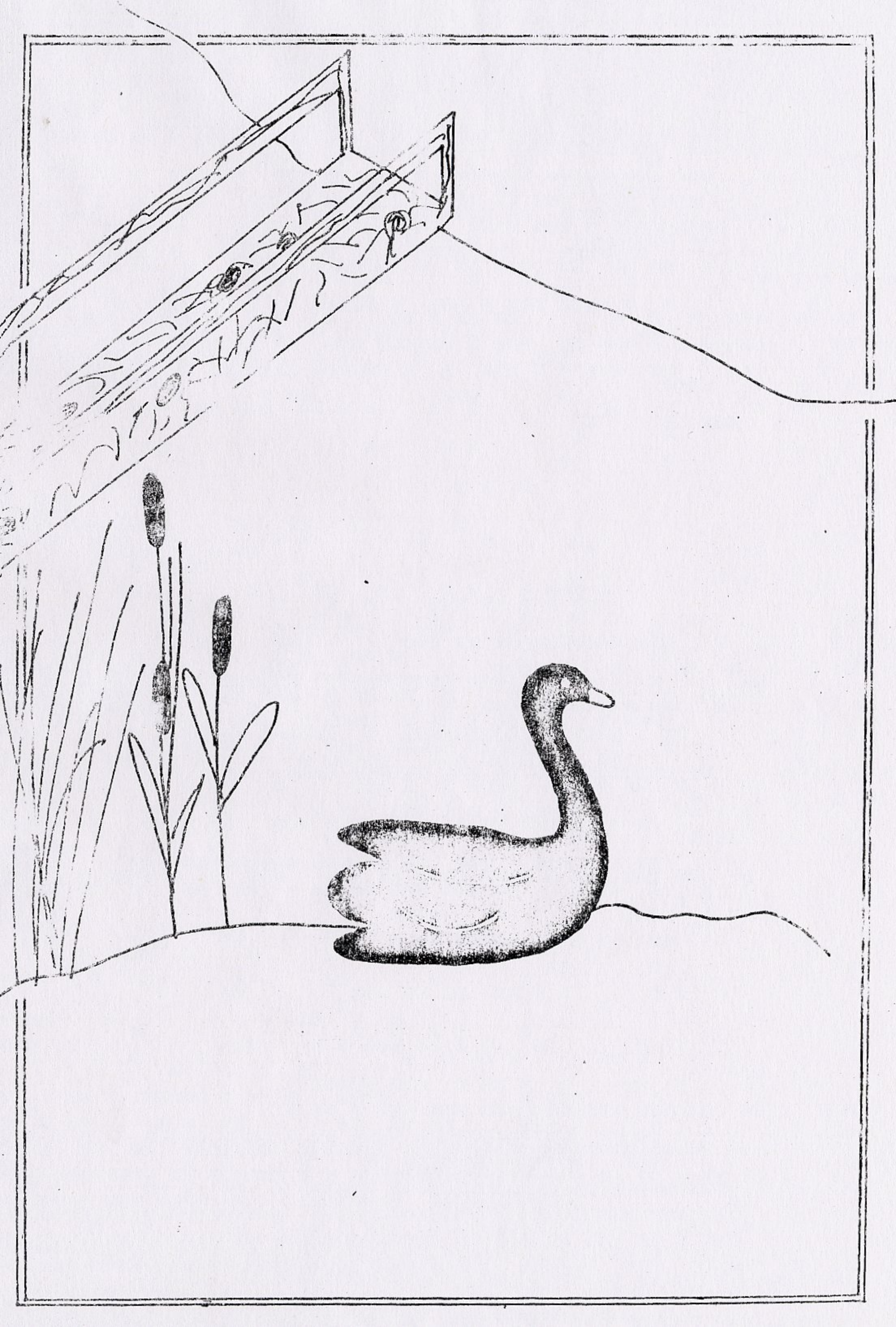
Cs: 10-18

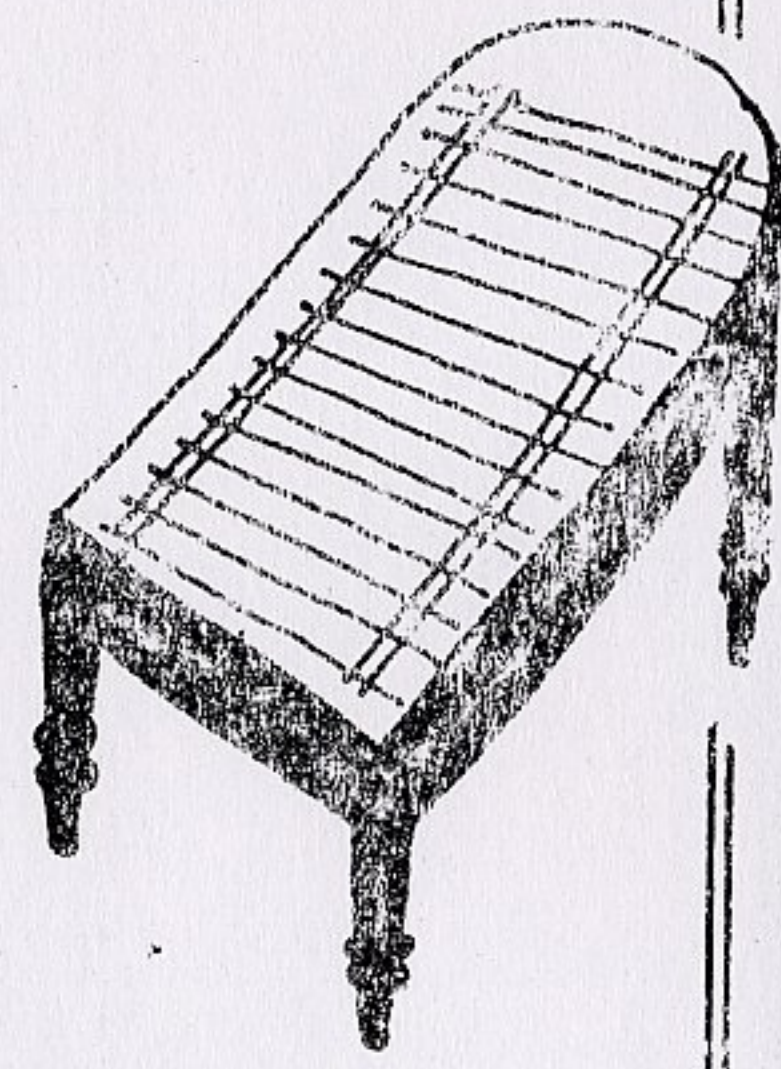
P: 10-18

Sz: 10-16

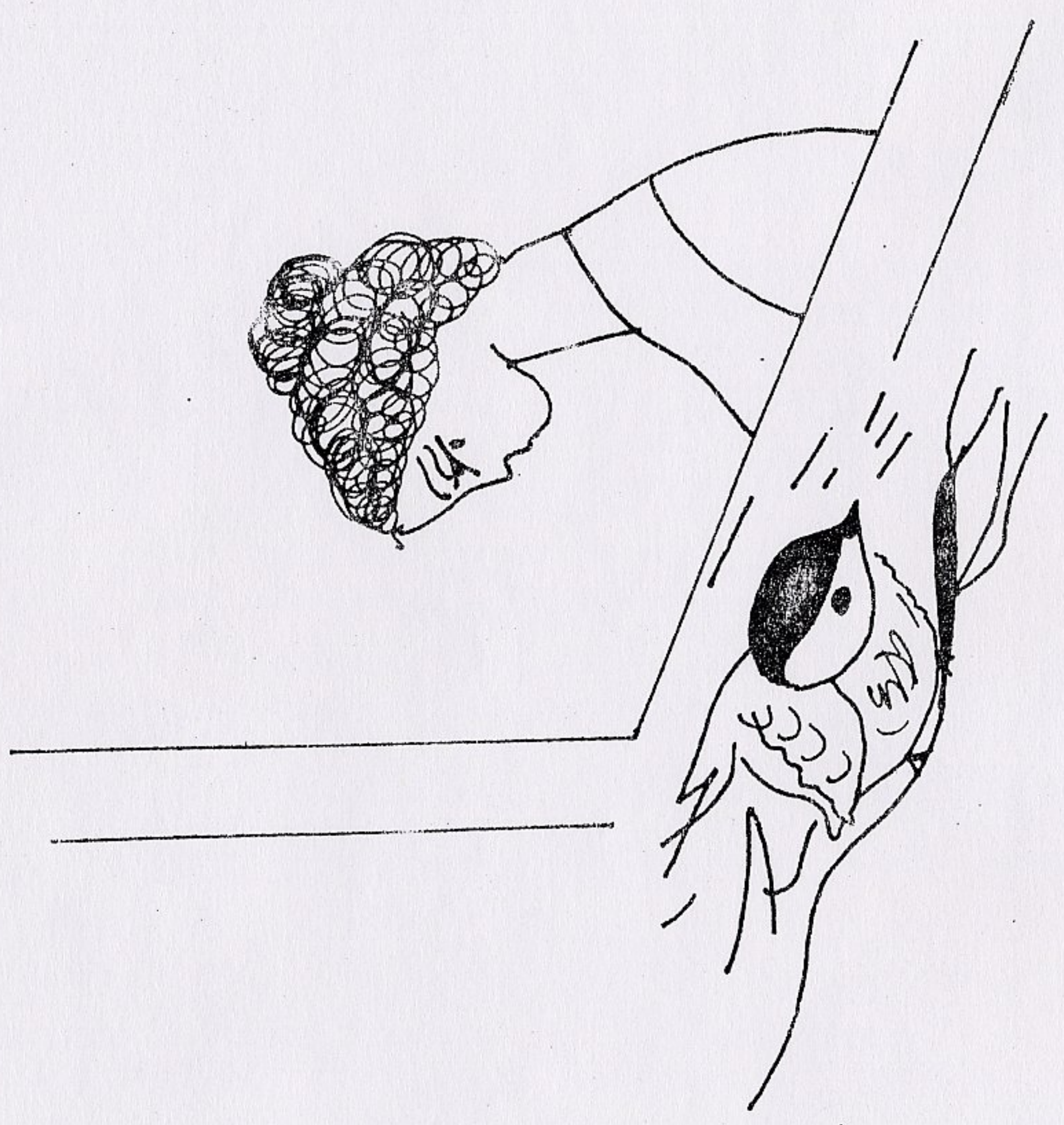

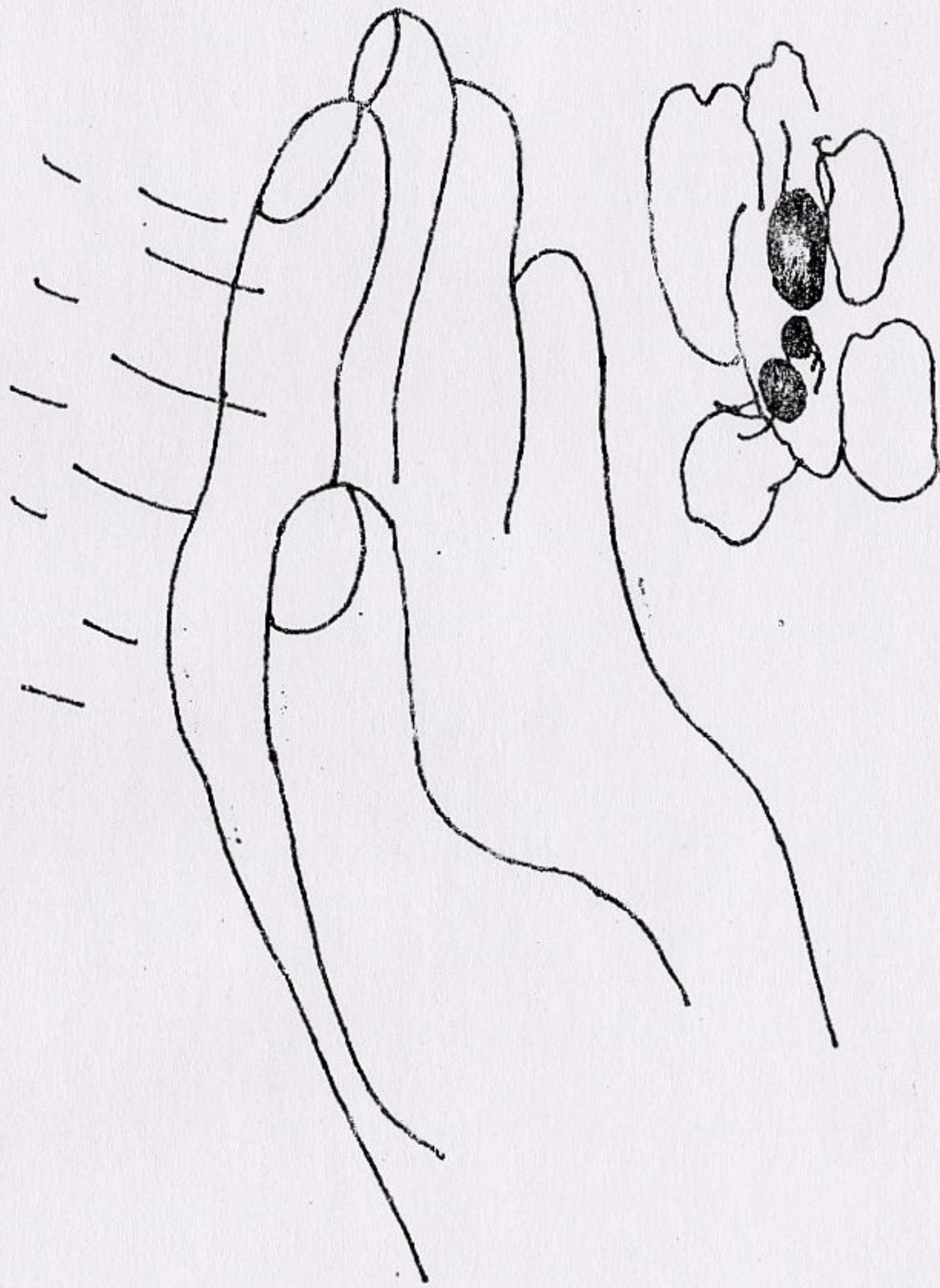

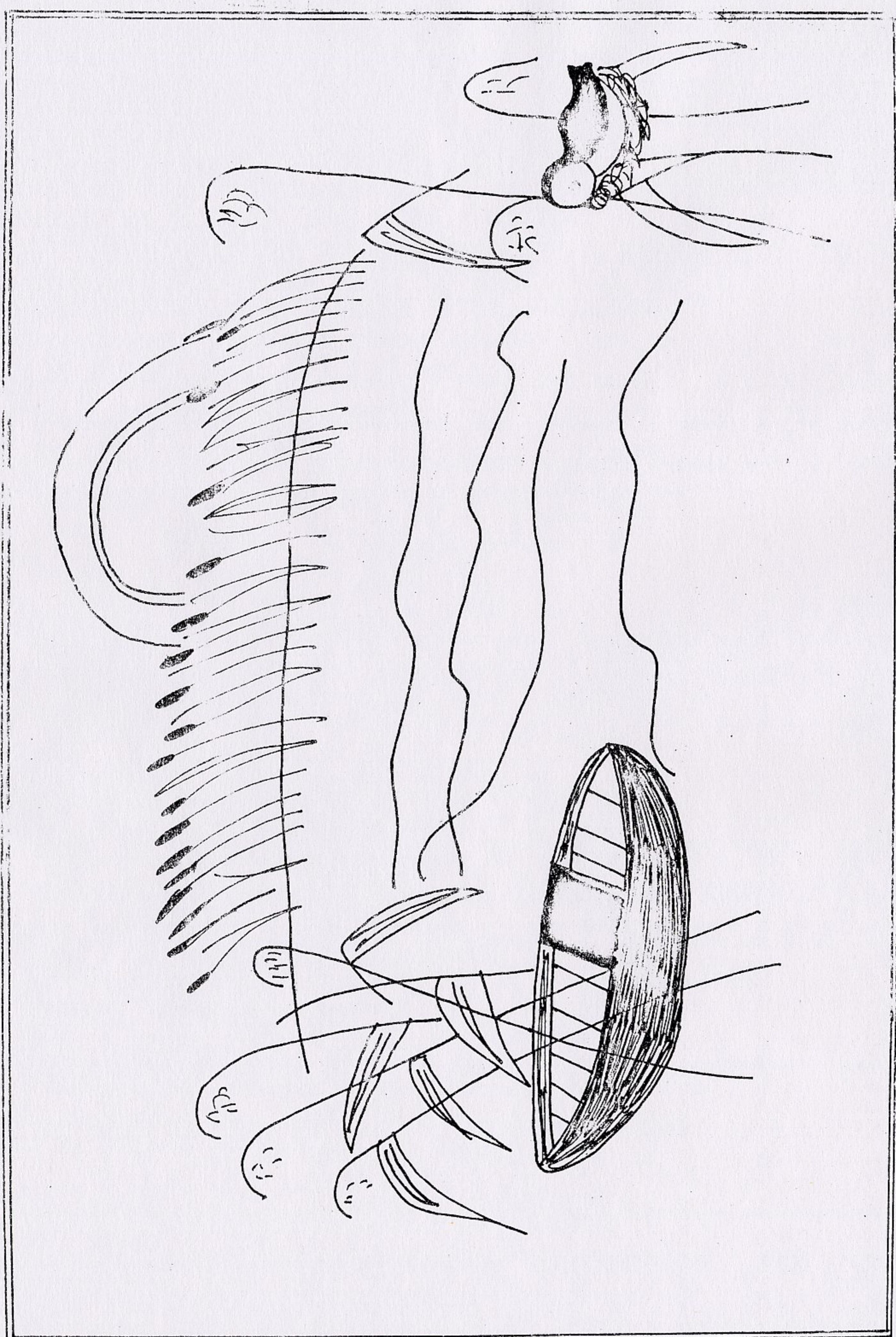

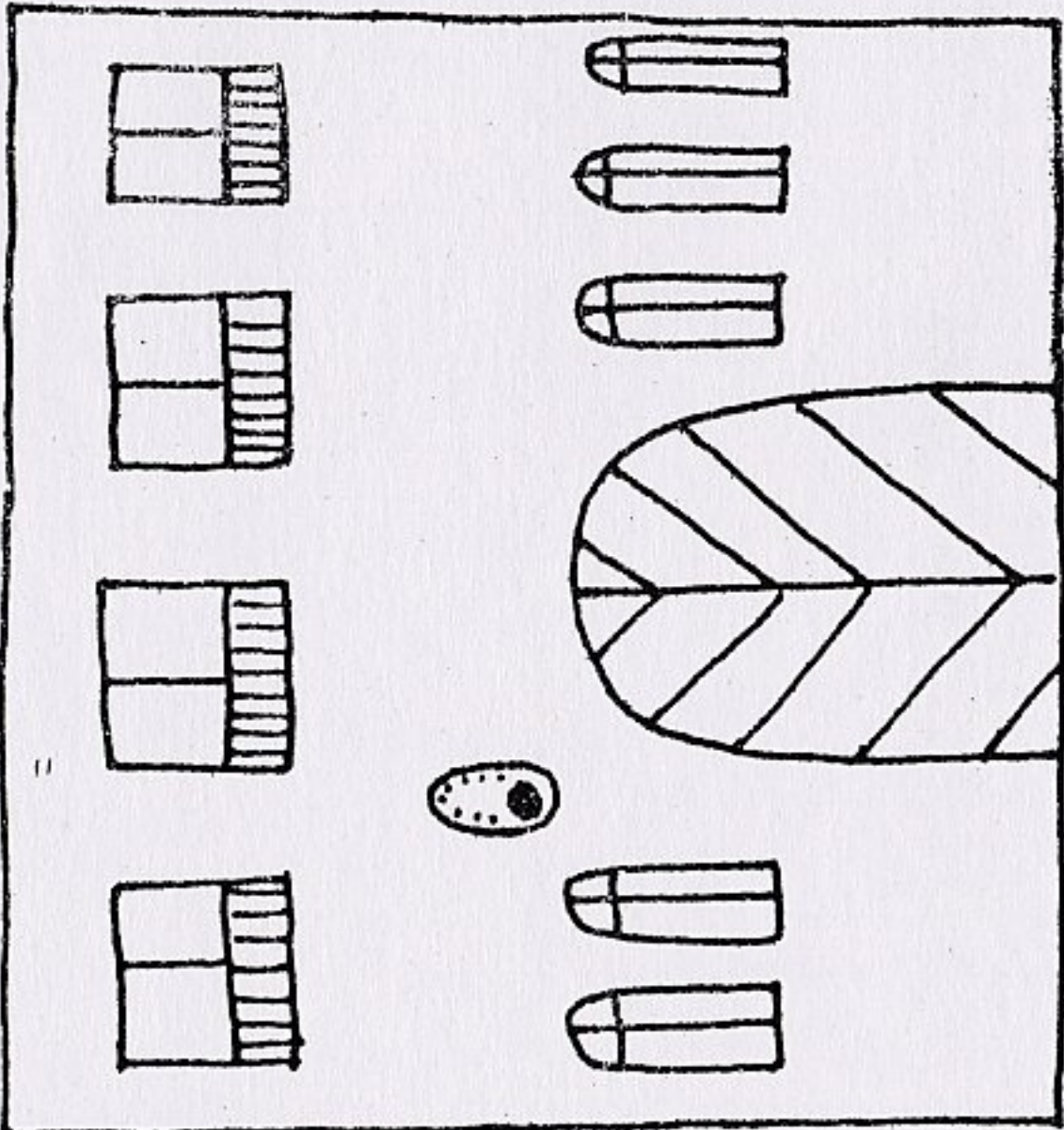
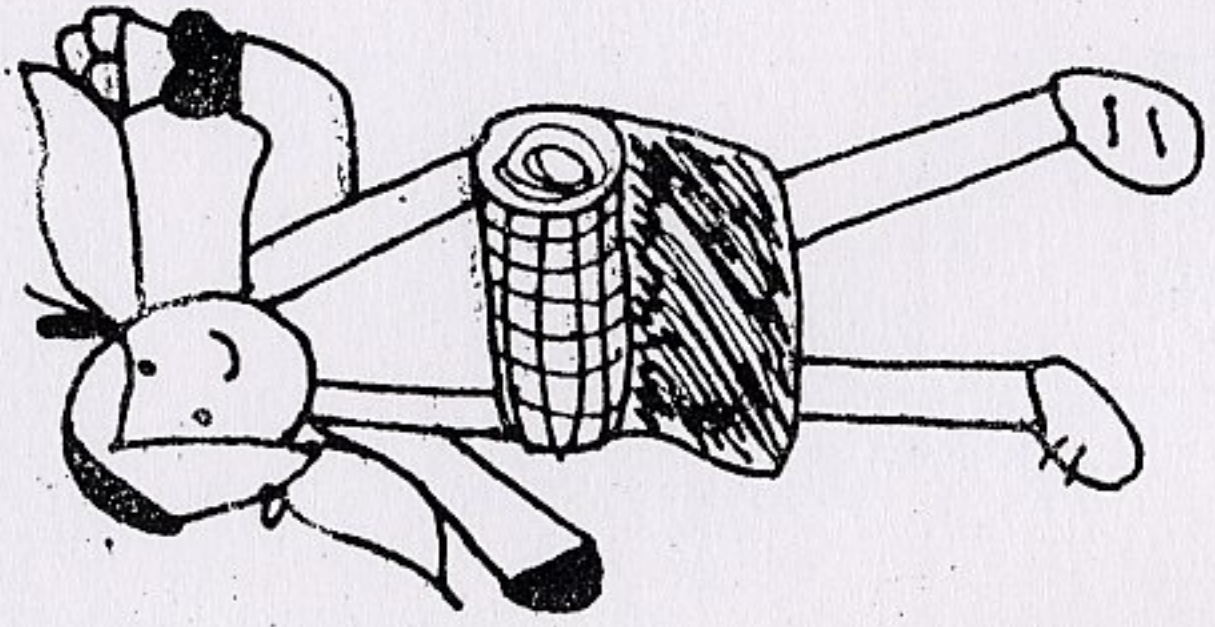

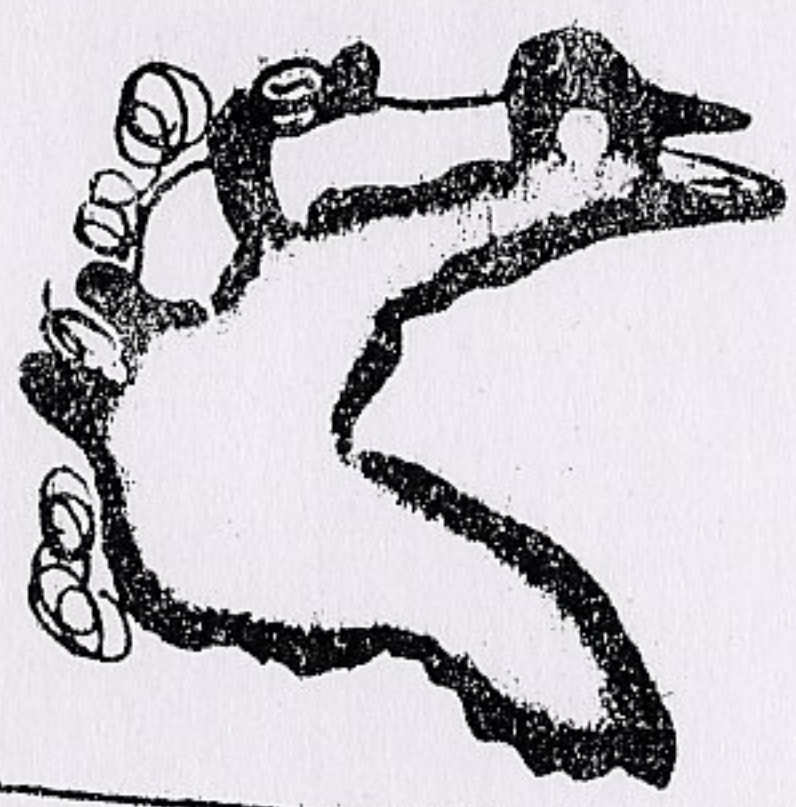

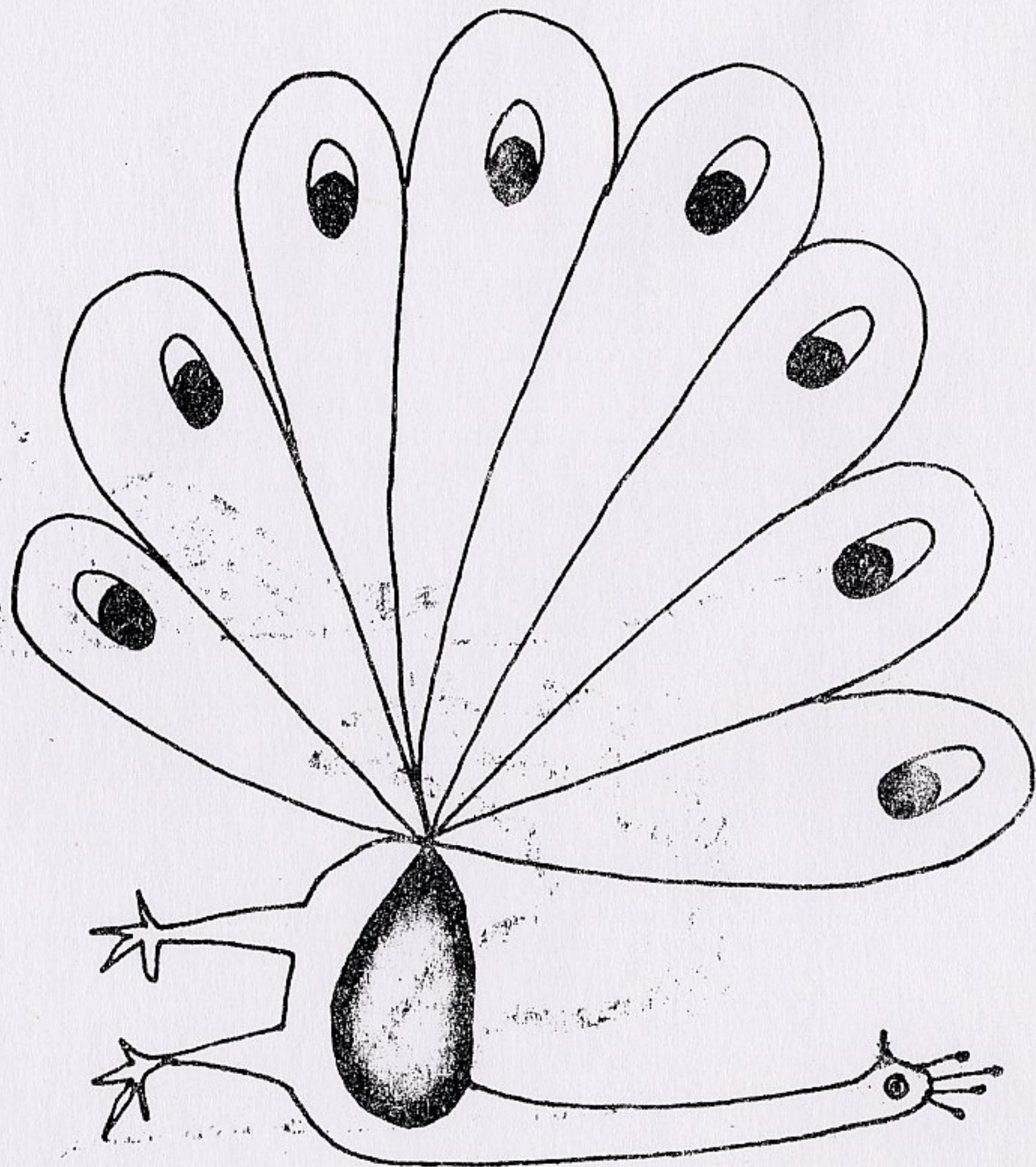

A MESÉK VILÁGA

"...népi mondóka, gyermeki álmok világába és izgalmos ásatások színhelyére, saját életének ezerszínű és korának küzdelmes politikai eseményei közé vezet bennünket Móra Ferenc

fején a derű kalapjával, kezében az igazság botjával és a lábán a mese csizmával."

AZ ABC-TŐL A NÉPMESÉIG

ABC, GYERMEKMONDÓKÁK, VERSEK, NÉPMESÉK AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 1. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

A foglalkozás célja:

ismerkedés az abc-vel, gyermekmondókákkal, versekkel és népmesékkel.

Szemléltetés:

diafilm (Hetedhét ország, A két bors ökröcske, Móra Ferenc: Zengő ABC, Móricz Zsigmond: A török és a tehének, Naphivogató, Tengerecki); hang-
lemez (Regélő - dalok, versek, mesék).

A foglalkozás menete:

I. Elérkeztünk a tanév II. félévéhez.

Sok betűvel megismerkedtetek az első félévben már, így a könyvek birodalmában is jobban el tudtok igazodni. Nem kell csak a képeskönyveket (leporello) forgatni. Szeretném Móra Ferenc: Zengő ABC című könyvét figyelmetekbe ajánlani, mely szórakoztat szép rajzaival (illusztráció), egyben segíti a tanulást is, a betűk országában a könnyebb eligazodásért.

Rövid ismerkedés után megnézzük diafilmen is.

Az ABC-vel megismerkedtünk, a szerzett ismereteket próbáljuk hasznosítani. Barátkozzunk a gyermekmondókákkal! Az óvodában már sok mondókát tanultatok. Hanglemezeiről hallgassunk meg néhány mondókát:

Én kis kertem kerteltem - Recse, recse,
pogácsa - Csicseri borsó - Hej, vára,
vára - Körtéfa - Cirnos cica - Ha én
cica volnék.

Jól figyeljétek meg a mondókák szövegét, ritmusát, dallamát, a szép, tiszta hangformálást (kiejtést)!

A mondókák úgy születtek, hogy régen a gyermekekkel - ugyanugy, mint veletek most - mindig történt valami fontosnak vagy érdekesnek tűnő esemény.

Módszerek, eszközök:

A gyerekek kézbe kapják a könyvet.

Dia: Móra Ferenc: Zengő ABC (hangosított).

Hanglemez: Regélő

Közlés.

Idézzük fel az óvodában tanult Süss fel nap című mondókát!

A Naphivogató mondóka évszázadokkal ezelőtt bizonyára egy fázó gyermeknek jutott eszébe.

A gyerekköltészet története talán az emberiség történetével egyidejű. A hivo-
gatók, kiolvasók, eszterlánc-mondókák
alig változtak az utóbbi évezredekben.
"Csiga-biga gyere ki, ég a házad ide-
ki...", "Süss fel nap, fényes nap..." a vi-
lág minden táján így hangzik ősidőktől
fogva, akár északon mondogatják a gye-
rekek ezeket a két-háromtagu, ritmikus
ismétlő-dudoló szavakat, akár délen,
akár a természeti népek sátraiban, akár
a városi otthonok kulturált gyerekszobái-
ban, mindenütt egyforma gyönyörűséget
szerez a vers, a varázslat felidézése.
A mondókáknak rengeteg változata van.
A kedves, találó szöveg, a ritmus és a
dallam együttesen teszi oly kedvelté
őket.

Nézzük meg képi megfogalmazásban is
a Naphivogatót!

II. A mondókák varázs-állapotának
hangulatát kelti a tréfás vers is.

Lehet verset írni mindenről, ami a ti vi-
lágotokat valamilyen formában érinti. Le-
het verset írni a kedvelt pici állatokról:
"Volt egyszer egy iciri-piciri házacska,
ott lakott egy iciri-piciri kis macska."
Móricz Zsigmond írta A török és a te-
henek c. tréfás verset is. Mondjuk el
közösen! Nézzük meg diafilmen is!

Érdeemes eltűnődni azon, hogyan is hat
ránk a vers?

Először meghalljuk belőle a zenét, a rit-
must, a rimet, felfedezzük a hangzás-
mozgás, ismétlődés-dudolás örömét, majd
a képre figyelünk, és legvégül felfogjuk
az egész vers értelmét. Így jutunk el a
költészet, a szép gondolat és a tiszta
érzés megszeretéséhez már a legkisebb
korban is.

Közös éneklés.

Dia: Naphivogató (hangosi-
tott).

Felolvasás: Móricz Zsig-
mond: Iciri-piciri.

Közös versmondás: Móricz
Zsigmond: A török és a te-
henek.

Dia: A török és a tehének
(hangosított).

III. Csupa varázslat a gyermek és a természet viszonya.

A gyermek is csakugy, mint a természeti népek, hisz abban, hogy hat a természetre a "varázsszó", hisz a mesében. A mondókáktól a tréfás verseken keresztül így jutunk el a meséhez.

Olvassuk el, mit ír az Ablak-zsiráf a meséről!

"A mesében nincs lehetetlen: a mesebeli állatok beszélnek, a szőnyegen repülni lehet, a tündér a pálcájával bál ruhát varázsol Hamupipókének, a rettenetes szörnyeteg délceg királyivá változik át."

Mondjatok példát a mesékben leggyakrabban előforduló mesealakokra!

király	óriás
királykisasszony	törpék, manók
tündér	sárkány, róka
boszorkány	repülő (táltos) ló
szegénylegény	öreganyó
ördög	farbas

Melyek a leggyakrabban előforduló meseszámok?

3, 7, 12, 24, 77, 100

Hogyan kezdődik a mese, hogy fejeződik be?

Hol volt, hol nem volt... Volt egyszer... Itt a vége, tuss el vége. Addig éltek, míg meg nem haltak... stb.

IV. A mese legősibb fajtája a népmese.

A szegény nép körében születtek ezek a mesék, bennük vágyaikat, kívánságukat fejezték ki: a jó elnyeri jutalmát, az igazság győz, a rossz megbűnhődik. Az évtizedek során szájról szájra terjedtek, állandóan változtak, míg végül nagy mesegyűjtőink (Benedek Elek, Arany László, Illyés Gyula stb.) lejegyezték őket, s most szép kiállítású könyvekben olvashatjuk.

Figyeljétek meg, a következő két népmesében hogyan nyeri el méltó büntetését a kapzsiság.

A kiskakas gyémánt félkrajcárja
A két bors ökröcske

Fogalom meghatározás (felolvasás) Ablak-zsiráf 99. p.

Irányított beszélgetés

Hanglemez: Regélő.
Dia: A két bors ökröcske (hangosított).

V. Most tágítsuk ki látóköruket: barangoljunk a nagyvilágban a mese szárnyán!

Mint nekünk, a világban élő más népeknek is vannak meséik. Az ő életük, szokásaik, vágyaik tükröződnek népmeséikben.

Kalandozzunk el a nagyvilágba a Hetedhét ország című film segítségével!

VI. Nagyon szép a világban vándorolni, országalval, azok szokásaival megismerkedni, érdekes, de egyben hasznos is, mert ismereteinket bővíti. Azért legjobb még a mese szárnyain is hazatalálni a mi hazánkba, Magyarországra. Repüljünk együtt Tengereckivel, és most nézzük meg befejezésként Tamkó Sirtó Károly verséből készült diafilmet: Tengerecki hazaszáll.

Dia: Tengerecki (hangosított).

Felhasznált irodalom:

Móra Ferenc: Zengő ABC. Móra Ferenc verses ábécéje. Bp.-Uzsgorod, 1977, Móra - Kárpáti Kiadó.

Móricz Zsigmond: Állatmesék. Bp. 1980, Móra Kiadó.

Tamkó Sirtó Károly: Tengerecki hazaszáll. Gyermekversek. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Vikárné Forrai Katalin: Jár a baba, jár. Gyermekjátékok, dalok, mondókák. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Weöres Sándor - Károlyi Amy - Urai Erika: Hetedhét ország. Verses képeskönyv. Bp. 1975, M. Nők Orsz. Tanácsa - Kossuth Kiadó.

A RENDITHETLEN ÉN ÓLOMKATONA
ANDERSEN MESÉI

FOGLALKOZÁS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 2. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

A foglalkozás célja:

Ismerkedés Andersen, a nagy mesemondó életével és munkásságával.

Szemléltetés:

diafilm (Hókirálynő, A rendithetetlen ólomkatona, A rut kiskacsa, Utazás Meseországba); hanglemez (Andersen mesék: Az ezüsthuzas, Két gyertya).

A foglalkozás menete:

Az előző foglalkozásunkon, melynek címe és témája az Állatmesék volt, már megismerkedtünk a mese jellemzőivel. Kikerestük az Ablak-zsiráfól a mese címszó alatt a fogalmát: miről szólnak a mesék, kik a szereplői, milyen típusai vannak a mesének. Megismerkedtünk keletkezésük történetével, a leggyakrabban előforduló hősökkel, a mesék jellemző bűvös számaival. Foglalkoztunk a népmesékkal, melyeknek nincs ismert szerzőjük. Megismerkedtünk néhány nagy magyar meseíróval, meséikkel (műmese): Benedek Elek, Illyés Gyula, Zelk Zoltán.

Módszerek, eszközök:

Az ismeretek felelevenítése.
Irányított beszélgetés.

- I. Most próbáljuk ezeket az ismereteket kibővíteni: látogassunk el a mai foglalkozáson Meseországba.

Figyeljétek meg a vetítésre kerülő diafilmen, milyen ismeri mesehősökkel találkoztok!

Dia: Utazás Meseországba.

Hétféjú sárkány, Piroska és a farkas, Hamupipőke, János vitéz, Csipkerózsika, Jancsi és Juliska, Hófehérke, Tündér Ilona, Árgyillus királyfi, negyven rabló, Ali baba, Kis Mukk.

- II. A magyar meseírók után ismerkedjünk meg a nagy dán meseíróval, Andersennel!

Nevét biztosan hallottátok már, meséit is olvashattátok. Először ismerkedjünk életével, munkásságával művei és meséi alapján.

"Szép mese az én életem, gazdag és boldog mese - írja Andersen az Életem meséjében. - Ha ifjúkoromban, amikor szegényen, egyszál magam nekivágtam a világnak, egy mindenható tündérrel találkoztam, aki így szólít meg: Válassz utat és célt, képességeidnek és értelmeknek megfelelően... és én őrizlek és vezetek ezen az úton - ha így szól volna hozzám az a tündér, akkor sem élhettem volna boldogabban, okosabban és jobban."

Valóságban ez a pálya rögös, szenvedésekkel, megaláztatásokkal és sérelmekkel volt tele. Hűségesebb képet festett Andersen a saját sorsáról A rut kiskacsa meséjében. Találónan foglalta össze érzéseit, amikor a szépséges hattyu megrázza a tollait, magasra emelve karcsu nyakát, és nem feledkezve meg arról, mint üldözték és csufolták társai. Felkiált: "Álmodni sem mertem volna ennyi boldogságról, amikor még rut kiskacsa voltam."

Az Életem meséjében így ír szülőföldről, otthonáról és szüleiről: "Hazám Dánia, a költészet országa, tele népmesékkel, régi dalokkal. A dán szigeteken gyönyörű bükkerdők, gabona és lóherföldek zöldellnek."

Andersen 1805-ben született, apja csizmadia volt. Otthonára jellemző: egyetlen szűk szoba, mely egyben a foltozóvarga műhelye is volt. A falakat színes képek díszítették, a szerszámosláda felett polc állt tele énekesfüzetekkel és könyvekkel. Az apa bábszínházat fabrikált a fiának, vasárnaponként vidám előadásokat rendezett, és gyakran olvasott fel az Ezer-egyéjszaka meséiből.

III. Szép és tanulságos Andersen meséinek világa.

Hallgassuk meg erre példaként Az ezüsthuzas című mesét hanglemezeiről

Hogyan keletkeztek Andersen meséi? Andersen, hogy mesét szójön, elég volt, hogy szétnézzen a szobában, a konyhában, ha kiment az utcára, az erdőbe,

Felolvasás: részletek Andersen önvallomásából. Andersen legszebb meséi 333. p.

Tartalmi idézet Andersen: Életem meséje c. művéből. Dia: A rut kiskacsa.

Közlés.

Hanglemez: Andersen mesék.

élő és élettelen mesévé vált a szivében: a foltozótű, egy darabka rongy, a bodzatea gőze, a szélfujta cégtáblák, egy szerencsétlen kis gyufaárslány sorsa - minden, ami más szemében hétköznapi-
nak tűnik - költői rangra emelkedett tolla
alatt. Szerette a szegényeket, megvetés-
sel irt a gazdagok gőgjéről. Hallgassuk
meg a Két gyertya című mesét.

Hanglemez: Andersen me-
sék.

IV. Befejezésül nézzük meg A rendíthe-
tetlen ólomkatona és a Hókirálynő című
filmeket. Ezekben a mesékben Andersen
a ma élő gyerekek is a szeretetre és
hűségre neveli.

V. Bizonyára megtetszettek a látott és hallott mesék, figyelmetekbe ajánlom a következő Andersen könyveket:

Könyvajánlás.

Andersen legszebb meséi
A császár új ruhája
A hókirálynő
A vadhattyúk és más mesék

Felhasznált irodalom:

- Andersen, H. C.: A császár új ruhája. Mesék. Bp. 1961, Móra Kiadó.
Andersen, H. C.: A Hókirálynő. Mesék. Bp. 1982, Móra Kiadó.
Andersen, H. C.: legszebb meséi. Bp. 1980, Móra Kiadó.
Andersen, H. C.: A rut kiskacsa. Válogatott mesék. Bp. 1955, Ifj. Kiadó.
Andersen, H. C.: A vadhattyúk és más mesék. Bp. 1963, Móra Kiadó.

FURFANGOS CINTULA
MÓRA FERENC ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA
FOGLALKOZÁS 3. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

ismerkedés az íróval, műveivel.

Szemléltetés:

hanglemez (Furfangos Cintula - Móra Ferenc meséi, Halász Judit: Amikor én még kislány voltam, Halász Judit: Helikoffer); feliratok Móra Ferenc meséinek címeiről; diafilm (A nagyhatalmu sündisznócska).

A foglalkozás menete:

I. Ki mit tud Móra Ferencről kézikönyvek segítségével?

Kérdések:

1. A Magyar irodalmi lexikon 2. kötetéből nézzétek meg, mikor és hol született Móra Ferenc, milyen családban nőtt fel, hol végezte iskoláit!

"Móra Ferenc (Kiskunfélegyháza, 1879. július 17-1934. február 8., Szeged.): újságíró, költő, író, a 20. sz.-i magyar próza kiemelkedő képviselője. M. István költő, író öccse. Apja, Móra Márton Jászberényből Kiskunfélegyházára származott szücslegény, majd szücsmester volt, aki mestersége mellett földműveléssel is foglalkozott. Anyja, Juhász Anna félegyházi születésű kenyérsütő asszony. M. egész életére kihatott édesapjának 1848 szellemi hagyományait őrző, haladó szellemű politikai magatartása. Már gyermekkorában kitűnt éles eszével és nagyszerű emlékezőtehetségével. Szep-temberi emlék c. művében beszéli el, hogyan lett a félegyházi gimnázium tanulója. Tanárai megbecsülték a szorgalmas növendéket, aki a Félegyházi Hírlap hasábjain és az önképzőköri üléseken hamar kimutatta tehetségét. 1897-ben iratkozott be a bp.-i egyetemre földrajz és természetrajz szakos tanárjelöltnek." (275. p.)

2. Móra Ferenc gyermekéveiről és iskoláiról olvashattatok az Írók, képek című könyvben. Olvassuk el azt a részt, ami a korabeli gyermekek sorát példázza!

Módszerek, eszközök:

Kézikönyvhasználat.

A gyerekek 5-6 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport megkapja a feladatot és a feladat megoldásához szükséges könyvet. A legjobban olvasó gyerek felolvassa a választ. (A feladat megoldásához szükséges a foglalkozás vezetőjének segítsége: megadjuk az oldalszámot, vagy ceruzával megjelöljük a felolvasandó részt.)

Könyv: Magyar irodalmi lexikon 2. köt.

Könyv: Írók, képek.

"Könyvéhsége, tehetsége már kisiskolás, elemista korában megmutatkozott. "Én a könyvet szerettem szenvedélyesen - vállalja -, de ősi kastélyunk híjával volt családi könyvtárnak, csak az adókönyvecske tartózkodott a tükör mögött..." És a kalendáriumok, mert Móra Márton is szerette a könyveket, és évente kétszer, novemberben és januárban megvette a kalendáriumokat. Ezeket lapozgatta először Móra Ferenc. Első tanítója az édesanyja volt, később pedig Kese kalapos. Ez a jó ember csak nyáron foglalkozott kalaposmesterséggel, télen beállt tanítónak. Szegény emberek adták a keze alá gyerekeket, akik messzilettek vagy drágállották az igazi iskolát. A Kese kalapos iskolájában nem kellett se könyv, se írka. A kalapos az ajtaja felső felére fölírta krétával az ábécét, s a gyerek addig rajzolta őket az alsó felére, míg egész írástudó vált belőle. Meg lehetett tanulni minden betűt, csak az ipszilont nem. Arról azt tartotta a kalapos, hogy az nem magyar betű, és azt nem is tanította. Aki az ő iskolájában nevelkedett tudóssá, azt arról lehetett megismerni, hogy mindent i-vel írt, amit más rendes ember ipszilonnal. Az ő diákjai nem azt kérdezték egymástól, hogy vagy, hanem azt: hoga vagi?" (236. p.)

3. Móra Ferenc egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, majd tanárként tevékenykedett. Erről az időszakról vall Hegedüs András: Legkedvesebb íróim című könyvében.

Könyv: Hegedüs András:
Legkedvesebb íróim.

"Mórára vall, hogy nem volt szíve a testileg, fizikailag elnyűtt, megviselt inasokat egyévi tartózkodása alatt az irodalmat, történelmet, természettudományt pótló ún. közismereti tárggyal még jobban gyötörni, kínozni; önhatalmulag megreformálta az inasiskolát, kidobta a tantervből a közismeretet, és negyven inasgyereknek az Ezeregyéjszakát adta elő heti egy órában. S a mese jobb fegyelmezőnek bizonyult a botnál, a méterrudnál.

Rövid ideig tartó tanári élményei ösztönözték arra is, hogy élvezetes tankönyveket írjon a diákok számára.

A legszebb, a legértékesebb Móra tan-
könyvek a Betűország első virágokert-
je, a Betűország második virágokertje,
a Betűország harmadik virágokertje és
a Betűország negyedik virágokertje. Az
elemi iskolák I-IV. osztályu növendékei
részére írt tankönyveiből a mai iskola-
könyvekbe is vettek át szemelvényeket."
(236. p.)

4. Ismerkedjünk meg Móra Ferenc életét
és munkásságát bemutató Mórától Mór-
ráig című könyvvel a fejezetcímek fel-
olvasásával! Móra újságíró is volt,
egy ideig a Szegedi Napló főszer-
kesztőjeként dolgozott. Olvassatok fel
azokat a sorokat a Szegedi Napló
egyik számából, ami az új főszer-
kesztőt üdvözli.

"Tisztelettel jelentjük olvasóinknak, hogy
lapunk főszerkesztői állását a mai napon
Móra Ferenc foglalta el. Örömmel adunk
hírt erről az eseményről és avval a
meggyőződéssel, hogy Kulinyi Zsigmond
öröksége méltó utódra szállt, akinek ne-
ve diszére szolgál lapunknak, munkássá-
ga pedig kedves és értékes olvasóinak."
(172. p.)

5. Szeretett munkahelye volt a szegedi
Somogyi Könyvtár, ahol később igaz-
gató is lett. Erről vall Takács Tibor:
Móra igazgató ur c. könyvében. Ke-
ressetek ebben a könyvben olyan ké-
pet, amely Mórát munkahelyén, a
könyvtárban örökítette meg!

II. Móra Ferenc nagyon sok mesét,
verset, történetet írt az ifjuság szá-
mára. Ismerkedjünk meg a Móra-
életműsorozat néhány darabjával!
A sorozat címe: Móra Ferenc vá-
logatott művei az ifjuságnak.

A SOROZAT KÖTETEI:

Móra Ferenc: Csicséri történet. Mesék,
versek, elbeszélések. Bp. 1981, Móra
Kiadó.

Móra Ferenc: Csilicsali Csalavári Csa-
lavér. Csalavári Csalavér újabb ka-
landjai. Ifjusági regények. Bp. 1978,
Móra Kiadó.

Könyv: Mórától - Móráról.

Könyv: Takács Tibor: Móra
igazgató ur.

A gyerekek kézbe veszik
Móra Ferenc könyveit, is-
merkednek a kötetekkel.

Beszélgetés a sorozat jel-
lemzőiről: hasonló forma,
tartalom bemutatása, a so-
rozat célja stb.

Móra Ferenc: Az ember feje nem füge.
Bp. 1981, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: A hatrongyosi kakasok.
Állatmesék. Bp. 1978, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: A körtemuzsika. Elbeszélés-
lések, mesék. Bp. 1975, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: Titulász bankója. Törté-
nelmi elbeszélések, mesék. Bp. 1977,
Móra Kiadó.

III. Móra Ferenc nagyon sok verset írt
a gyermekeknek. Két versét hallgatjuk
meg lemezről: A cinege cipője és A
csókai csóka címűt. Közben figyeljétek
az asztalon levő könyvek tartalomjegy-
zékét, s jelentkezzen, akinek a köny-
vében az elhangzó vers megtalálható!

IV. Kíváncsi vagyok, mennyire ismeri-
tek Móra Ferenc meséit. Néhány mese-
címet összekeverve raktam fel a táblára,
a két szóból álló címek első és második
szavát más sorrendben helyeztem el.
Feladatotok lesz a mesecímek kitalálása.
A feliratokon a következő mesecímek
szerepelnek:

Dióbél királyfi
Csicséri történet
Furfangos Cintula
Igazságos Mátyás
A didergő király

(A táblán a címeket összekeverve látják
a gyerekek.)

V. Móra nemcsak verset és mesét írt
a gyerekeknek, nagyon sok való-
ságon alapuló történetet is.

Egy korabeli diákcsinyt beszél el a Fur-
fangos Cintula című elbeszélésében.
Hallgassuk meg ezt a művet hanglemeze-
ről!

VI. A lemezhallgatás után pillantsatok
ismét a mesecímeket tartalmazó táblára!
Az asztalon levő Móra-kötetekben ke-
ressétek meg ezeket a meséket, s né-
zegessétek meg az illusztrációkat! Kik
illusztrálták a meséket?

Reich Károly és Kass János.

Felhívjuk a gyerekek figyel-
mét a tartalomjegyzék sze-
repére.

Hanglemez: Halász Judit:
Amikor én még kislány vol-
tam - A csókai csóka; He-
likoffer - A cinege cipője.

Játék mesecímekkel.

Hanglemez: Furfangos Cin-
tula.

Beszélgetés az illusztráció
szerepéről: miért szép, ki-
fejező stb.

VII. Ti is készíthettek rajzokat a mesékhez. Befejezésül megnézzük Móra Ferenc meséje nyomán készült diafilmet, rajzoljátok le ezt a mesét, s hozzátok el a következő foglalkozásra. A legszebb rajzokat jutalmazzuk.

Dia: A nagyhatalmu sündisznócska.

Milyen közmondás jutott eszetekbe a film megtekintése közben?

Többet észrel, mint erővel.

Felhasznált irodalom:

Földes Anna: Így élt Móra Ferenc. Életrajz. Bp. 1977, Móra Kiadó.

Hegedüs András: Legkedvesebb íróim. Bp. 1971, Móra Kiadó.

Írók, képek. Írók, költők gyermek- és ifjúkora. Bp. 1974, Tankönyvkiadó.

Magyar irodalmi lexikon 2. köt.

A Móra életműsorozat kötetei. (Lásd a foglalkozás 3. oldalán.)

Móra Ferenc: A didergő király. + Kecskébál. + Csallimese. Gyermekversek. Bp. 1980, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: Furfangos Cintula. Elbeszélések. Bp. 1953, Ifj. Kiadó.

Móra Ferenc: A kéményseprő zsiráfok. Mese. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: Kóchuszár. Elbeszélések, anekdoták az ifjuság számára. Bp. 1970, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: A nagyhatalmu sündisznócska. + Sündisznócska lovagol. Mesék. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Móra Ferenc: Sétálni megy Panka... Gyermekversek. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Mórától - Móráról. Antológia. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Takács Tibor: Móra igazgató ur. Kotormány János emlékei Móra Ferencről. Életrajz. Bp. 1979, Móra Kiadó.

A HÉTFEJÜ TÜNDEÉR - LÁZÁR ERVIN MESÉI FOGLALKOZÁS 4. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

ismerkedés Lázár Ervin meséivel. A mesék önálló feldolgozása kérdések és feladatok alapján. A Kincskereső című folyóirat bemutatása.

Szemléltetés:

hanglemez (A Hétféjü Tündér - Lázár Ervin meséi); diafilm (A Négy-
szögletü Kerek Erdő lakói - hangosított).

A foglalkozás menete:

- I. Lázár Ervin meséinek szereplői mindig vissza-visszatérnek.

Milyen szereplők bujnak meg a következő nevek mögött: Mikkamakka, Vacskamatl, Ló Szerafin, Aromo, Nagy Zoárd, Szörnyeteg Lajos, Dömdödöm, Bruchner Szigfrid?

A mesék helyszíne gyakran a Négyszögletü Kerek Erdő. Milyenek képzeltek el azt az erdőt?

- II. Kiváncsi vagyok, mennyire ismeritek Lázár Ervin meséit.

A Kincskereső 1976. 5. számának 24-25. oldalán beszélgetést olvashatunk Lázár Ervinnél. Figyeljétek jól, s közben jegyezzétek meg azokat a mesecímeket amelyekre utalás történik!

(Dömdö-dömdö-dömdödöm, A Hétféjü Tündér, Bikfi-bukfenc-bukferenc, A kislány, akit mindenki szeretett, Ha három lábon gyábokorsz.)

- III. Lázár Ervin meséinek főszereplői: a jóság, a szépség, a humor és a szeretet.

Bizonyítsuk ezt be négy mese feldolgozásával.

1. Virágszemü

A csoport egyik tagja felolvassa halkan a mesét, hogy mindenki megismerje.

Módszerek, eszközök:

Bevezetés a mesék világába.

A Kincskereső című folyóiratot bemutatjuk a gyerekeknek.

Cseri Péter: A Kincskereső Lázár Ervinnél - Kincskereső, 1976. 5. sz. 24-25. p.

Felolvasás - ismerkedés az írival.

Csoportmunka, A csoportot 8 gyerek alkotja.

Feladat:

- a/ a mese dramatizálása,
- b/ keressetek olyan könyvet (árnyaltok-nak, amelyekben ezeket a virágokat megtalálják) (Vadvirágok - Buvár zsebkönyv).

A mese közös megbeszélése:

Milyenek voltak a virágok, ha mindegyikük saját magát tartotta szépnek? Valójában milyen mindegyik virág és Varga Julcsa szeme is? (Mindegyik virág mással összehasonlítható: "hatalmasul szép, mint ahogy Varga Julcsa szeme is.")

kislány, aki mindenkit szeretett.

A csoport egyik tagja felolvassa a mesét, hogy mindenki megismerje.

Feladat:

- a/ milyenek képzeltek a Rettenetes háromkerekű Pakuk Madarat?
- b/ Mit tudtok az eukaliptuszokról?
- c/ Keressétek meg és olvassátok fel azokat a részeket, amelyekben Brunella szeretete megnyilvánul.

A mese közös megbeszélése:

Miért szerette mindenki Brunellát? Mi a véleményetek a vadászról?

3. A Hétfejű Tündér

Feladat:

A mese meghallgatása után jelentésétek a történetet.

A mese közös megbeszélése:

Mitől vált széppé a kislány? Rajzoljátok le otthon ezt a mesét?

4. Vacskamali virágja

A mese dramatizált változatát előadják a gyerekek. Szereplők: Mikkamakka, Vacskamali, Ló Szerafin, Nagy Zoárd, Bruckner Szigfrid, Aroma, Szörnyeteg Lajos, Dömdödöm.

Az előadás hallgatói válaszolnak.

A csoportot 5 gyerek alkotja.

Segítség: párbeszédes részek: Brunella - Tigris; Brunella - Medve; Brunella - Rettenetes Háromkerekű Pakuk Madár.

Az előadás hallgatói válaszolnak.

A csoportot 2 gyerek alkotja.

Dramatizálás.

Hanglemez: A Hétfejű Tündér.

A legszebb rajzokat jutalmazzuk.

A csoportot 8 gyerek alkotja.

Feladat:

A mese humorának megéreztetése.

A mese közös megbeszélése:

Milyen érzés tartja össze Lázár Ervin valamennyi hősét? (Szeretet.)

Az előadás hallgatói válaszolnak.

IV. Befejezésül nézzük meg a Négy-
szögletű Kerek Erdő lakóit diafil-
menl

Dia: A Négy-
szögletű Kerek Erdő lakói (hangosított).

V. Vegyék kézbe Lázár Ervin köny-
velt, nézegessék a képeket, köz-
ben játsszunk!

Felhívjuk a figyelmet a
könyvek illusztrációira.

A táblán Lázár Ervin meséinek címét
kevertük össze, rakjátok ki a helyes
mesecímeket!

Játék mesecímekkel.

Felhasznált irodalom:

Lázár Ervin: Berzsián és Dideki. Mesék. Bp. 1979, Móra Kiadó.

Lázár Ervin: Bikfi-bukfenc-bukferenc. Mesék. Bp. 1976, Móra Kiadó.

Lázár Ervin: Gyere haza, Mikkamakka. Gyermekregény. Bp. 1980, Móra
Kiadó.

Lázár Ervin: A Hétfejű Tündér. Mesék. Bp. 1977, Móra Kiadó.

Lázár Ervin: A kisfiú meg az oroszlánok. Meseregény. Bp. 1978. Móra
Kiadó.

Lázár Ervin: A nagyravágyó feketerigó. Képes mesekönyv. Bp. 1978,
Móra Kiadó.

Lázár Ervin - Balogh Péter: Óregapó madarai. Ismeretterjesztő képeskönyv.
Bp. 1977, Móra Kiadó.

Lázár Ervin: Szegény Dzsoni és Arnika. Gyermekregény. Bp. 1981, Móra
Kiadó.

Spätinjahrteckel

Geometrische Beschreibung

Tangenzember

IRAS

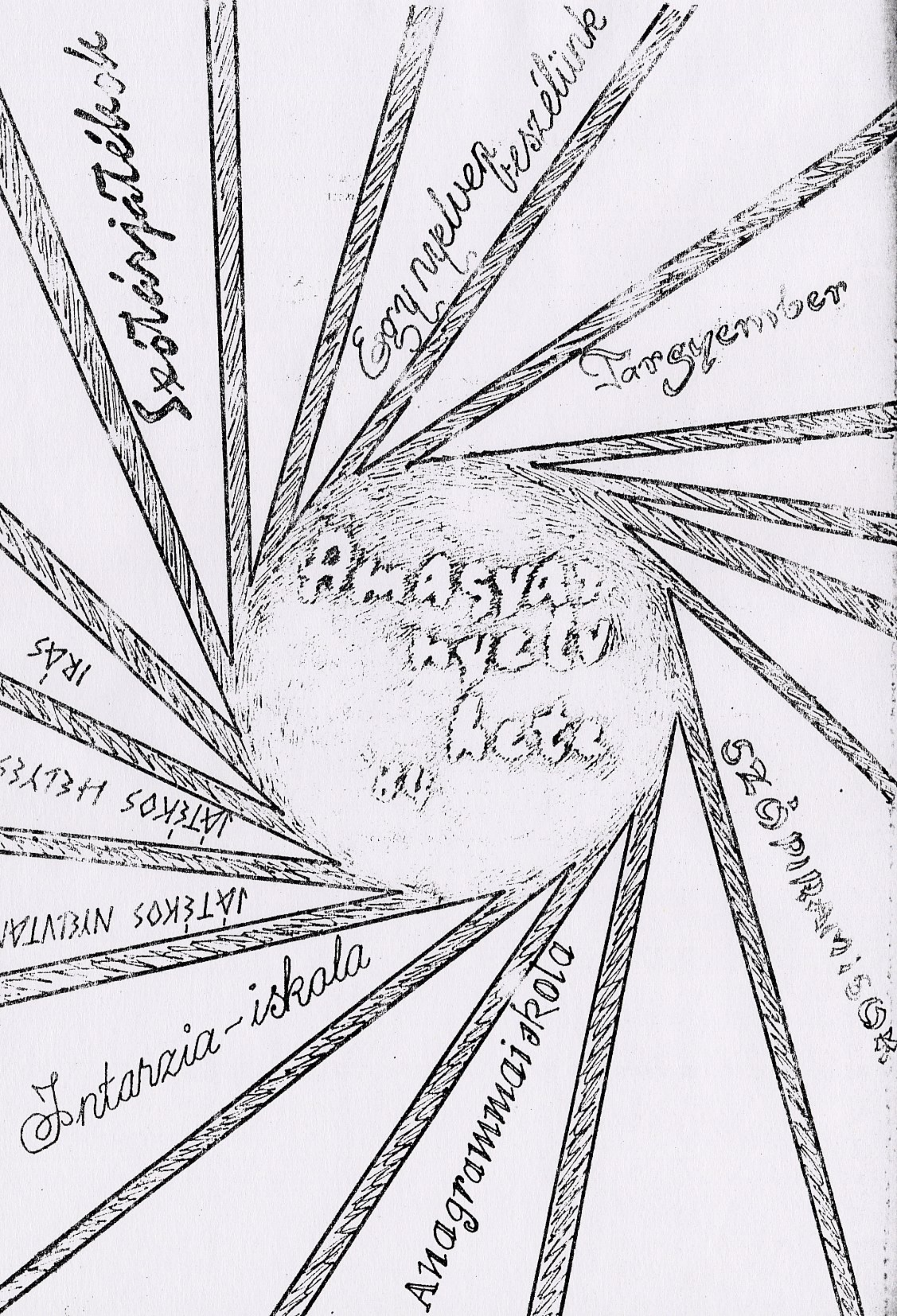
JAŁKOS HŁEŁYS

JAŁKOS NYŁTAN

Antarkia-iskala

Анаграммалар

SAŁKOS NYŁTAN

MAGYAR NYELV HETE
NYELVMŰVELŐ FOGLALKOZÁS 5-6. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

helyes nyelvhasználatra nevelés, anyanyelvi játékok.

Szemléltetés:

epidiaszkóp, írásvetítő.

A Magyar nyelv hete alkalmát jól rendezzük játékos nyelvművelő foglalkozásunkat. A Magyar nyelv hete alkalmat ad arra, hogy nyomatékosabban foglalkozzunk anyanyelvünkkel. Ebben az évben (1984!) az ifjuság nyelvünk csiszolása a nyelvművelő hét központi feladata. Az iskolában a nyelvtan órákon évről évre sok új ismeretet szereztek, s ha igyekeztek, megtanultok szépen és helyesen magyarul beszélni.

Anyanyelvünket védünk, óvnunk kell, elsősorban a helytelen használatától. A helytelen használat abból adódik, hogy nem helyeznek megfelelő hangsúlyt a nyelvtan tanulására, önművelésre az iskoláskor befejezése után.

A helytelen használatból következő magyartalanságok ellen küzdünk, amikor nyelvművelő tevékenységet végzünk.

A mai foglalkozáson játékos nyelvművelést végzünk. Felfedezhetitek azt is, hogy a magyar nyelv milyen sok lehetőséget teremt a játékra. Kezdődjék tehát a játék!

1. Egy nyelven beszélünk?

Mindannyian tudunk beszélni, el tudjuk mondani, ami fontos. Megértjük egymást, mert magyarul beszélünk. Ez az anyanyelvünk, sőt gyakran halljuk, hogy édes anyanyelvünk. Miért? Édesanyánktól tanultunk beszélni, s ha felnőtként meg is tanulunk egy vagy több idegen nyelvet, az igazi mindig az anyanyelv marad. Amíg megtanuljuk anyanyelvünket, sok buktatón át vezet az út. Félreértjük, amit mondanak, nem értjük meg az ismeretlen szavakat. Fontos tehát arra törekednünk, hogy szépen és helyesen beszéljünk legalább egy nyelven, az anyanyelven.

a/ Játékunkat egy mult századi találós kérdéssel kezdjük, melyet Nagyszalon-tán gyűjtöttek. Találjátok ki a szöveg és a rajz alapján a megfejtést!

Növekedett egy kétágu fa,
azon fölül egy nyolccécs hordó,
azon fölül egy csiga,
azon fölül egy órló malom,
azon fölül két olajos kanna,
azon fölül páros csillag,
azon fölül sík mező,
azon fölül sűrű erdő,
csikók laknak benne.
Mi az?

(A képekből összetákolt ember a tárgy-
ember.)

b/ Nem lenne teljes a kép, ha csak a
tárgyembert vizsgálnánk, van embertárgy
is. Gondoljatok a kancsóra! A kancsó-
nak is van orra, szája, füle, nyaka, ha-
sa és talpa. Mi ennek az oka? Az, hogy
az ember magát a természet dolgaihoz
hasonlítja, a természet dolgait pedig ma-
gához. A fa derekáról, a kalapács fejé-
ről - a szív kamráról és pitvaráról be-
szélünk, ha nem szóképpel fejeznénk ki,
sokkal hosszabb leírásra volna szük-
ség, s nem volna ilyen szemléletes sem.

Feladat: folytasd a sort!

szemgödör, szemgolyó...
ujjbegy, ujjhegy...
szájüreg...
orr...
fül...
térd...
haj...

c/ Igésített testrészeknek nevezzük
azokat a szavakat (igéket), amelyek va-
lamilyen testrész nevéből származnak.

Feladat:

Írjatok le 5 igésített testrészt, olyan igét,
ami valamilyen testrész nevéből száрма-
zik! Pl. kéz - kezel stb. (Szóbeli fel-
adat is lehet.)

II. Szópiramisok

Ma már nem kell elmennetek Egyiptomba,
hogy piramist lássatok. Egy kisebbfajta-
nak az építésére ti is vállalkozhattok.
A következő piramist - ellentétben az
igazival - a csucsánál kezdik építeni
ugy, hogy mindig egy betűt adnak hoz-
zá.

A vers alapján készült raj-
zot epidiaszkóppal kivetit-
jük, vagy fóliára rajzoljuk
írásvetítőhöz.

Személyes névmás	TE	Írásvetítő.
Az éj előtti napszak	EST	
Történés	ESET	
Disznószőr	SERTE	
Szakember	MESTER	
Édestésztám	RÉTESEM	
Eszes	ÉRTELMES	
Tanácskozó helyiség	ÜLÉSTEREM	
Árut létrehozó tevé- kenységük	TERMELÉSÜK	

Most lebontunk egy piramist a segítségekkel.

Az idén nőtt képosz- taféle	KELTERMÉS	Írásvetítő.
Elszenvedett bántást	SÉRELMET	
A lölgy számára ez a makk	TERMÉSE	
Vacsoraidőre	ESTÉRE	
Magyar süteménykü- lönlegesség	RÉTES	
Szavakkal bánt	SÉRT	
Hasadék	RÉS	
Kötőszó	ÉS	

A piramisépítés, illetve bontás lényege, hogy a "téglákat", a betűket össze kell vagy lehet keverni, de mindig egy újabb betűt kell hozzátenni, illetve elvenni.

III. Anagrammaiscola

Az azonos betűkből álló szavakkal végzett játék az anagramma, ami több ezer éves. Először nem is játéknak tekintették, hanem olyan titkos üzenetnek, amely a szavak mögött bujik meg. A neve is erre utal: ana-grammata, új írás, még egy írás. Ebből lett az örökzöld játék: anagramma.

Az anagramma hazai története is a régmúltban gyökerezik: a számkivetett kuru-cok például Rodostó nevéből olvasták ki sorsukat: Ostorod.

Az anagrammának ma már egészen különleges hajtásai vannak. Kedvelt könyvnyüzenei zeneszerzőnk nevére készült a következő anagramma:

Mit ír? - Zenés nyelvet ír ő
(Szörényi Levente)

Feladat:

Mit jelentenek a következő anagrammák az irodalom tájékaról?

Pesti főnádor - Petőfi Sándor
Anyján a sor - Arany János
Nyer Edda - Ady Endre
Jó móka, ir! - Jókai Mór
Józsa fia lett - József Attila

Írásvetítő.

Feladat:

Milyen foglalkozások bujnak meg a következő anagrammában?

Balkező Endre - lakberendező
Hám Eszter - házmester
Piskonti Sára - kárpitosinas
Magylós L. Robi - rablógyilkos
Tasi Kornél - klarinétos
Haris K. Mátyás - hamiskártyás
Kémer Ödön - erdőmérnök
Pákozy Katalin - kalózkapitány

Írásvetítő.

IV. Intariza-iskola

Az intarzia beépítést jelent. Bizonyára láttatok már olyan asztalt, szekrényt, vagy más butordarabot, aminek előlapján eltérő színű faberakás - intarzia - láthat. Ha közelebbről nézitek, a minta teljesen belesimul az asztal lapjába, az illesztés nem látszik - mintha a minta a fa folytatása volna.

Vajon milyen neveket építhettünk be a következő kifejezésekbe?

Tul jár hét határon, hardsabajusz, szita, kalandor, kalapál.

Feladat:

Találjátok ki, milyen neveket építettünk be a következő mondatokba!

Már kaphatók jegyek a következő színházi évadra. Vannak, akik szerint a bizsu zsarolásra is alkalmas. A pontos idő háromnegyed hat. Ti lakodalomba mentek, mi meg addig színházba. Az engem ért kár oly nagy, hogy fel sem fogható ésszel.

Írásvetítő.

Nagyon sok olyan összetett szó van, amelyben sok szó rejtőzik, s ezek között a szavak között lehet egybetűs szó is.

Pl. kötelezettségvállalás: köt, kötelez, kötelezett, kötelezettség, öt, tele, e, el, le, ez, s, Sé (helység Vas megyében), ég, Vál (helység Fejér megyében), váll, vállalás, ál, áll, a, al, á (indulatszó), alá, ás.

Írásvetítő.

Feladat:

Milyen szavak rejtőznek a következő összetett szóban?

felelősségvállalás

Most neveket rejtettünk el kifejezésekben. Ha kíváncsiak vagytok nevelek jelentésére és eredetére, a következő könyveket forgassátok:

Kálmán Béla: A nevek világa

Ladó János: Magyar utónévkönyv

V. Szótárjátékok

Most szeretném bemutatni nektek azokat a kézikönyveket, amelyek ismerete és használata nélkülözhetetlen a helyes, szép magyar beszéd és írás megtanulásához.

A magyar nyelv értelmező szótára 7. köt.

Magyar értelmező kéziszótár

Helyesírási tanácsadó szótár

A magyar helyesírás szabályai

Helyesírásunk

Kálmán Béla: A nevek világa

Ladó János: Magyar utónévkönyv

Bakos: Idegen szavak és kifejezések szótára

O. Nagy Gábor: Mi fán terem?

O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások

Ismerkedjünk meg egy kicsit alaposabban ez utóbbi könyvvel!

A gyűjtemény mintegy huszezer szólást és közmondást tartalmaz, de ezekkel rokon szóláshasonlatokat és szállóigéket nem említi meg. Érdeemes egy kicsit elidőzni, hogy a négyféle szólásmondás között mi a különbség.

Szólás: amelynek minden szavát értjük, s az egészet mégsem: "Felkopik az álla", "Szorul a kapca."

Szóláshasonlat: fellsmerhető a hasonlító mint kötőszóról: "Olyan, mint az ázott ürge."

Közmondás: tapasztalati igazságokat tükröző bölcsesség: "Madarat tolláról, embert barátjáról."

Szállóige: valakinek a nevéhez, művéhez kapcsolódó, onnan kiemelt, általánosabb gondolatot hordozó mondás. "Sok az eszkimó, kevés a fóka." (Madách: Az ember tragédiája.)

Már az első játéknál - ahol is szóképekkel rajzoltunk arcképet - látható volt, hogy színesebben tudjuk magunkat kifejezni, ha nem csupán a dolgok pontos leírására törekszünk, hanem arra is, hogy megmozgassuk beszélgetőtársunk fantáziáját.

Ahogy az emberalakot leírhattátok szóképekkel, úgy most próbáljátok meg a következő kifejezések szólás-megfelelőjét megtalálni. Annyi segítséget kaptok, hogy valamennyi magában foglalja egy-egy testrész nevét is.

Feladat:

Megsértődik - Felhuzza az orrát
Megszidják - Megmossák a fejét
Gyorsan, ügyesen dolgozik - Ég a munka a keze alatt
Oda sem figyel - Füle botját sem mozgatja
Vágyakozik - Feni rá a fogát
Bejárja (a várost) - Nyakába veszi a várost
Rosszkedvű - Bal lábbal keit fel

Próbáljunk most nehezebbet! Hányféleképpen tudnád mondani szólással, hogy valaki:

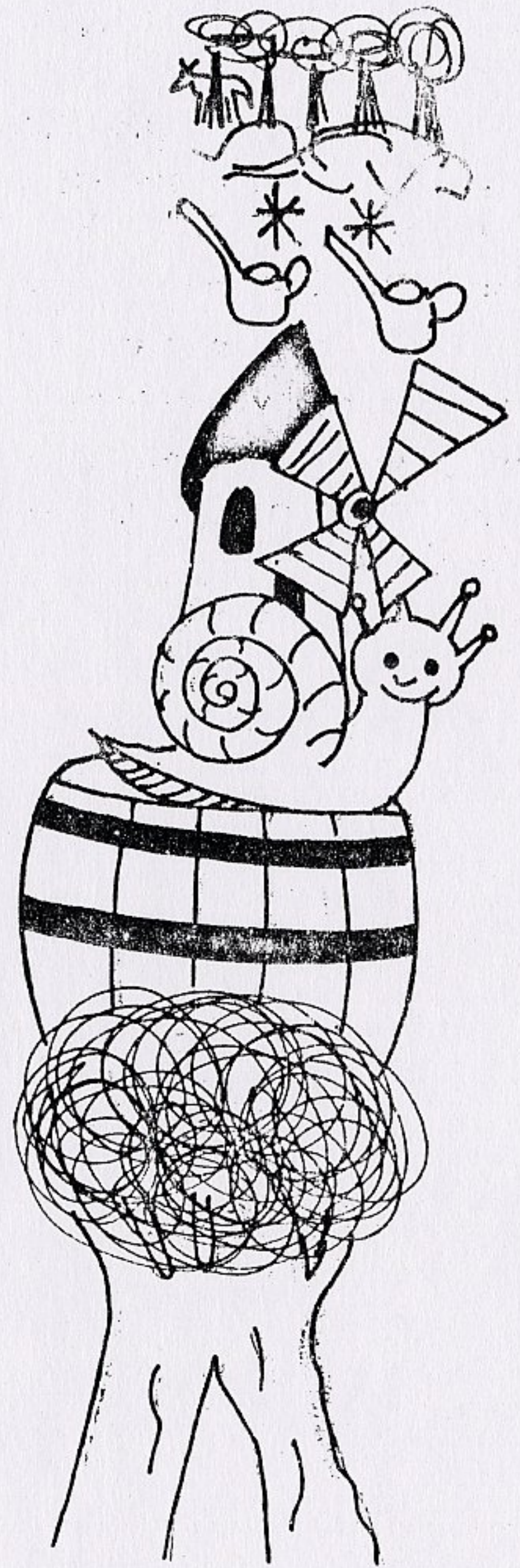
1. Buta...
2. Okos...
3. Nehézkesen dolgozik...

A feladat megoldásához használjátok O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások című könyvét!

Felhasznált irodalom:

- Bakos Ferenc: Idegen szavak és kifejezések szótára. Bp. 1983, Akad. Kiadó.
- Bedő J. István: Észforgató. Bp. 1983, ILV Ságvári Endre Könyvszerkesztőség.
- Helyesírási Tanácsadó Szótár. Bp. 1983, Terra.
- Fáblán Pál - Graf Dezső - Szemere Gyula: Helyesírásunk. Szabályzat és szójegyzék az iskolák számára. Bp. 1978, Tankönyvkiadó.
- Kálmán Béla: A nevek világa. Bp. 1973, Gondolat.
- Ladó János: Magyar utónévkönyv. Bp. 1982, Akad. Kiadó.
- A magyar nyelv értelmező szótára. 7. köt. Bp. Akad. Kiadó.
- Nagy Gábor, O.: Magyar szólások és közmondások. Bp. 1976, Gondolat.
- Nagy Gábor, O.: Mi fán terem? Magyar szólásmondások eredete. Bp. 1979, Gondolat.

1. Egy nyelven beszélünk!

Folytasd a sort!

szemgödör, szemgolyó...

ujjbegy, ujjhegy...

szájüreg...

orr...

füst...

férd...

haj...

2. Szópinamisok

Személyes névadás	Te
az éj előtti napszak	Est
Történelem	Eszt
Disznóvör	Serte
Szakember	Mester
Édestésztám	Rétesem
Eszes	Érdelmes
Tanácskozó helyiség	Ülésterem
Árnyék létrehozó tevékenységük	Teremtésük

az időn üött káprázatfélé	Lelekerülés
Elvesztett bántást	Sérelmet
A tölgy kármora ez a makk	Teremtés
Vadonaiólone	Estéce
Magyar süteménykülönlegesség	Rétes
Szavakkal bánt	Sért
Karadéka	Rés
Kötőszó	És

3. Anagrammiskola

Feladat: Mit jelentenek a következő anagrammák az irodalom tájékáról?

Szóban

Pesti főnök —
Amagyar a sor —
Jezus Edda —
Jó móka, ír! —
Józsa fia lett —

3. Anagrammiskola

Feladat: Milyen foglalkozások bujnak meg a következő anagrammákban?

Balkező Endre

Hánc Ester

Pinkovits Sára

Lagyló L. Lóbi

Vasi Lorinc

Stanis K. Matyás

Séver Odön

Pakozs Latalik

4. Yntarua - iskola

Feladat: Találgatok ki, milyen neveket építettünk be a következő mondatokba!

Már kaphatók jegyek a következő sciukázi csadra.

Dannak, akik szerint a bizzu szardásra is alkalmas.

A pontos idő háromnegyed utat. Di lakodatomba mentek, mi még addig szlakozba.

Az cugga ért kar oly nagy, hogy fel sem fogható ésszel.

4. Yntanzia - iskola

Nagyon sok olyan összetett szó van, amelyben sok szó rejtőzik, s ezek között a szavak között lehet egybetűs szó is.

PE: KÖTELEZETTSÉGVALLÁS: Böt, kötelek, kötelezettség, öt, tete, e, et, te, ez, s, Sé (helység Vas megyében), ég, Vát (helység Fejér megyében), ráh, ráhatás, ah, áh, a, ah, á (indulatkozó), atá, ás, s.

Feladat: Milyen szavak rejtőznek a következő összetett szóban?

TAPASZTALATÁTIADÁS

5. Szótárjátékok

thogyan az emberiséget leírhatók képekkel, így most próbáljátok meg a következő kifejezések szólas megfelelőjét megtalálni. tnyri segítséget kaptok, hogy valahogyan magában foglalja egy-egy testrészt is.

Feladat :
Megértődik
Megszidják
Gyondan, ügyesen dolgozik
Oda sem figyel
Vagyokozik
Bejárja /a várost/
Rostkedvű

Próbáljunk most nehezebbet!

Hányféleképpen tuduád mondani szdánal, hogy valami:

1. Burok ...
2. Okos ...
3. Nehézkesen mozog ...

PETŐFI SÁNDOR (1823-1849)
KOMPLEX IRODALMI FOGLALKOZÁS 7. OSZTÁLYOSOKNAK

A foglalkozás célja:

Petőfiről tanultak rendszerezése, összefoglalása.

Szemléltetés:

hanglemez (Petőfi Sándor költeményei /EP 1585/, Petőfi Sándor költeményei /EP 23687/; Versek 7. osztályosoknak /SEP 29265/; Versek 7. osztályosoknak /SEP 29166/); epidiaszkóp, irásvetítő, feliratok.

A foglalkozás menete:

I. Petőfi Sándor a reformkor, a forradalom és a szabadságharc költője. Ismernünk kell tehát azt a történelmi-társadalmi háttért, amelyben költőnk alkotott.

A reformkor jelmondata: "Jelszavaink valának: Haza és haladás."

Mit jelent ez a jelszó? Elsősorban függetlenséget és polgári átalakulást. Az irodalom történelmi jelentősége ebben a korban: fellobbantani a hazafias érzést. Az irodalom a népköltészet felé fordul. Egyik legnagyobb "népköltőnk" Petőfi Sándor.

A történelmi időszak jellemzésére, a politika és az irodalom összefonódására példaként olvassuk el Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve 145-146. oldalán levő bevezetőt!

Nézzük meg epidiaszkóp segítségével a korszakot jellemző képeket!

II. Elevenítsük fel Petőfi Sándor életének legfontosabb mozzanatait!

Petőfi szülőfaluját egy verssel idézzük fel:

Berda József:
Költészetünk kegyhelye: Kiskőrös
Itt született Ő, aki nem halt meg,
s lángol, mint a nap, mint
a végtelen idő: tovább.

Módszerek, eszközök:

Irányított beszélgetés.

Könyvajánlás: Fekete Sándor: Haza és haladás; Márkus István: Forradalom és szabadságharc. 1848-49.

Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve.

Epidiaszkóp - Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve 150-180. - válogatás.

Petőfi koszorú 548. p.

Mert hevült, mert nem győzte le
a hódító halál se,
ez a kegyetlen porkoláb.

A legfontosabb életrajzi dátumok címsza-
vakban: Születése: 1823. január 1. Kis-
kőrös. Iskolái: Aszód, Selmec (Kiskun-
félegyháza). 15 éves korában apja törk-
remegy - katona (Sopron, Pápa). Pápai
tanuló - beáll vándorszínésznek 1843-
44. - Egy telem Debrecenben. 1844. -
Vörösmarty: megjelenik első kötete. 1844.
János vitéz - nagy siker. 1845. novem-
ber - 1846. március Szalkszentmárton -
ír, gondolkodik, alkot. 1847. szeptember
8. - szerelem, házasság, apaság -
Szendrey Julla, Petőfi Zoltán. 1848. már-
cius 15. - 1849. július 31. - Petőfi az
1848-49. forradalom és szabadságharc-
ban.

Most minden csoportnak adok egy-egy
képet, ami Petőfi életének jelentős sza-
kaszát ábrázolja. Adjatok címet a kép-
csoportnak! Írjátok fel azoknak a ver-
seknek a címét, amelyeket ismertek, s
ebben az életrajzi szakaszban születtek.

Megoldás:

1. Petőfi szülei
2. Petőfi szülőháza
3. Petőfi és Arany barátsága
4. Petőfi szerettel (családja)
5. Petőfi a szabadságharcban

Versek:

1. Egy estém otthon
Füstbement terv
István öcsémhez
2. Az Alföld
A Tisza
Szülőföldem
3. Levél Arany Jánoshoz
4. Szeptember végén
Reszket a bokor, mert...
Feleségek felesége
Fiam születésére
5. Csatában
Négy nap dörgött az ágyu

(Más megoldás is lehetséges!)

A gyerekek 5-6 főből álló
csoportokat alkotnak.

A képek forrása: Petőfi
Sándor/150. Petőfi Sándor
születésének 150. évfordu-
lójára - képek.

III. A tanítási órákon 5 jelmondat - gondolkör köré csoportosították Petőfi költészetét. A jelmondatokat és a hozzájuk tartozó verseket tartalmazó feliratokat összekeverve tüztük fel a táblára. Feladatotok lesz a jelmondatok sorrendbe rakása, és a jelmondatokhoz tartozó versek megkeresése.

A helyes táblakép a következő:

1. A költő látnok
A XIX. század költői
Egy gondolat mint engemet
2. Nép és nemzet - jogegyenlőség
A nép nevében
Föltámadott a tenger
3. Szabadság, szerelem - magánélet,
közélet
Reszket a bokor, mert...
Szeptember végén
4. Hosszu az ut a célig - levelek és
tettek
Itt benn vagyok a férfikor nyarában
Négy nap dörgött az ágyu...
Európa csendes, újra csendes...
5. A megőrzött hivatástudat
Csatában

IV. Pihentetőül emlékezzünk vissza az év elején tanult tájleíró versekre. Petőfi nagyon szerette szülőföldjét. A szülőhaza, a táj iránti szeretete nagyon sok versében kifejezésre jut.

Most minden csoportnak adok 12 képet. A képek alapján találjátok ki, hogy melyik vershez készítettünk illusztrációkat! Határozzátok meg az egyes képek sorrendjét is!

Megoldás: Petőfi Sándor: Az Alföld

A képek sorrendje a következő:

1. versszak -	4. kép
2. versszak -	7. kép
3. versszak -	8. kép
4. versszak -	1. kép
5. versszak -	9. kép
6. versszak -	3. kép
7. versszak -	2. kép

A jelmondatok, a versek és a címszavak eltérő színűek a feliratokon.

- 8. versszak - 10. kép
- 9. versszak - 12. kép
- 10. versszak - 6. kép
- 11. versszak - 11. kép
- 12. versszak - 5. kép

Hallgassuk meg művészi tolmácsolásban ezt a költeményt!

Hanglemez: Versek 7. osztályosoknak (SEP 29165).

V. Petőfi költészetét az egyes versekhez kapcsolódó feladatok megoldásával foglaljuk össze.

Idő hiányában ez már egy következő foglalkozás anyaga lehet!

1. A költő látnok
Egy gondolat bánt engemet
A XIX. század költői

Csoportmunka.
Hanglemez: Versek 7. osztályosoknak (SEP 29165).

Emeljétek ki a versekből a legfontosabb sorokat, illetve versszakokat! A versek alapján miért látnok, próféta a költő?

2. Nép és nemzet
A nép nevében
Föltámadott a tenger

Hanglemez: Versek 7. osztályosoknak (SEP 29165, 29166).

Mi a szerepe a versek első és utolsó versszakainak?

3. Szabadság, szerelem
(Mottó 1847. március 15-én megjelent
Összes verssel elé.)

Hanglemez: Petőfi Sándor költeményei (EP 1585).

Reszket a bokor, mert...

Mi a dal? Jelöld be az 1. versszak ütemhatárait! (Hangsúlyos verselés.)

Szeptember végén

Kimizáld a vers első versszakát! (Időmértékes verselés.) Állapítsd meg a vers rímképletét!

Hanglemez: Versek 7. osztályosoknak (SEP 29166).

4. Hosszu az ut a célig
Itt benn vagyok a férfikor nyarában
Négy nap dörgött az ágyu...
Európa csendes, újra csendes

(Szerelem, hősiesség, kitartás.) Hogyan tükröződik az elvek és tettek egysége ezekben a versekben?

5. Megőrzött hivatástudal
Csatában

Bizonyítsátok be, hogy erre a versre a romantikus képalkotás jellemző. (Az el-
lentétek megfigyelése a versben, a rend-
kívül kifejezőerőt szokatlan, erőteljes
költői jelzőkkel éri el a költő.)

Határozzátok meg a magyar romantika
fogalmát kezikönyv segítségével!

"A magyar romantika első korszaka
1830-ig tart; ebben a mult idézésének
nemzetébresztő szándéka és a fantázia
világába való elvágódás egyaránt sze-
rephez jut. 1830-tól kezdve közvetlenül
kapcsolódik a liberális nemesség re-
formküzdelméhez, és Petőfi fellépéséig
(kb. 1844-ig) a magyar irodalom vezető
irányzata, részben módosultan, azonban
még Petőfi költészetében is tovább él."

VI. Befejezésül arra vagyok kíváncsi,
mennyire ismertétek meg Petőfi költésze-
tét. Mindegyik csoportnak 2-2 idézetet
adok. Feladatotok lesz annak a vers-
nek a felismerése, amelyből idéztünk!

1.

Ne fogjon senki könnyeiműen
a hurok pengetéséhez!
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz,
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félretedd.

2.

Ha majd minden rabszolga nép
Jármát megunva sikra lép
Pirosló arccal és piros zászlókkal
És a zászlókon eme szent jelszóval:
"Világszabadság!"
S ezt elharsogják,
Elharsogják kelettől nyugatig,
S a zsarnokság velök megütkezik:
Ott essem el én,
A harc mezejen...

Közös versmondás.

Magyar irodalmi lexikon 2.
köt. 624. p.

Versismeret - csoportmunka

Megoldás:
A XIX. század költői

Egy gondolat bánt engemet

3.

Jogot a népnek, az emberiség
Nagy szent nevében, adjatok jogot,
S a hon nevében egyszersmind, amely
Eldől, ha nem nyer új védoszlopot.
Az alkotmány rózsája a tiétek,
Töviseit a nép közé vetétek:
Ide a rózsá néhány levelét
S vegyétek vissza a tövis felét!

4.

Reng és üvölt a tenger,
Hánykódnak a hajók,
Süllyednek a pokolra,
Az árbóc és viitorla
Megtörve, tépve lóg.

5.

Mikor együtt voltunk,
Tudom, hogy szerettél.
Akkor meleg nyár volt,
Most tél van, hideg tél.
Hogyha már nem szeretsz,
Az Isten áldjon meg,
De ha még szeretsz, úgy
Ezerszer áldjon meg!

6.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
Úlj, hitvesem, úlj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sírom fölibe?
Oh: mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödelet?
S rábirhat-e majdan egy ifju szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

7.

Itt benn vagyok a férfikor nyarában,
Az ifjuságnak eltűnt tavasza,
Magával vitte a sok szép virágot,
A sok szép álmot, amelyet hozta,
Magával vitte a zengő pacsirtát,
Mely fel-felköltött piros hajnalon...
Milyen sötét vón a világ, az élet,
Ha nem szeretnél, fényes angyalom!

8.

Négy hosszú nap csatáztunk
Rettentő vad csatát.
Minőt a messze látó
Nap csak nagynéha lát.

A nép nevében

Föltámadott a tenger

Reszket a bokor, mert...

Szeptember végén

Itt benn vagyok a férfikor
nyarában

Négy nap dörgött az ágyu

9.

Európa csendes, újra csendes

Magára hagyták, egy magára
A gyáva népek a magyart;
Lánc csörg minden kézen, csupán a
Magyar kezében cseng a kard.

10.

Csatában

A földön is harag,
Az égen is harag!
Kifolyt piros vér és
Piros napsugarak!
A lemenő nap oly
Vad bíborban ragyog!
Előre, katonák,
Előre, magyarok!

Felhasznált irodalom:

Fekete Sándor: Haza és haladás. A reformküzdelmek kora. Bp. 1974, Móra Kiadó.

Goda Imre: Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 7. osztálya számára. Bp. 1983, Tankönyvkiadó

Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. Bp. 1981, Móra Kiadó.

Magyar irodalmi lexikon 2. köt.

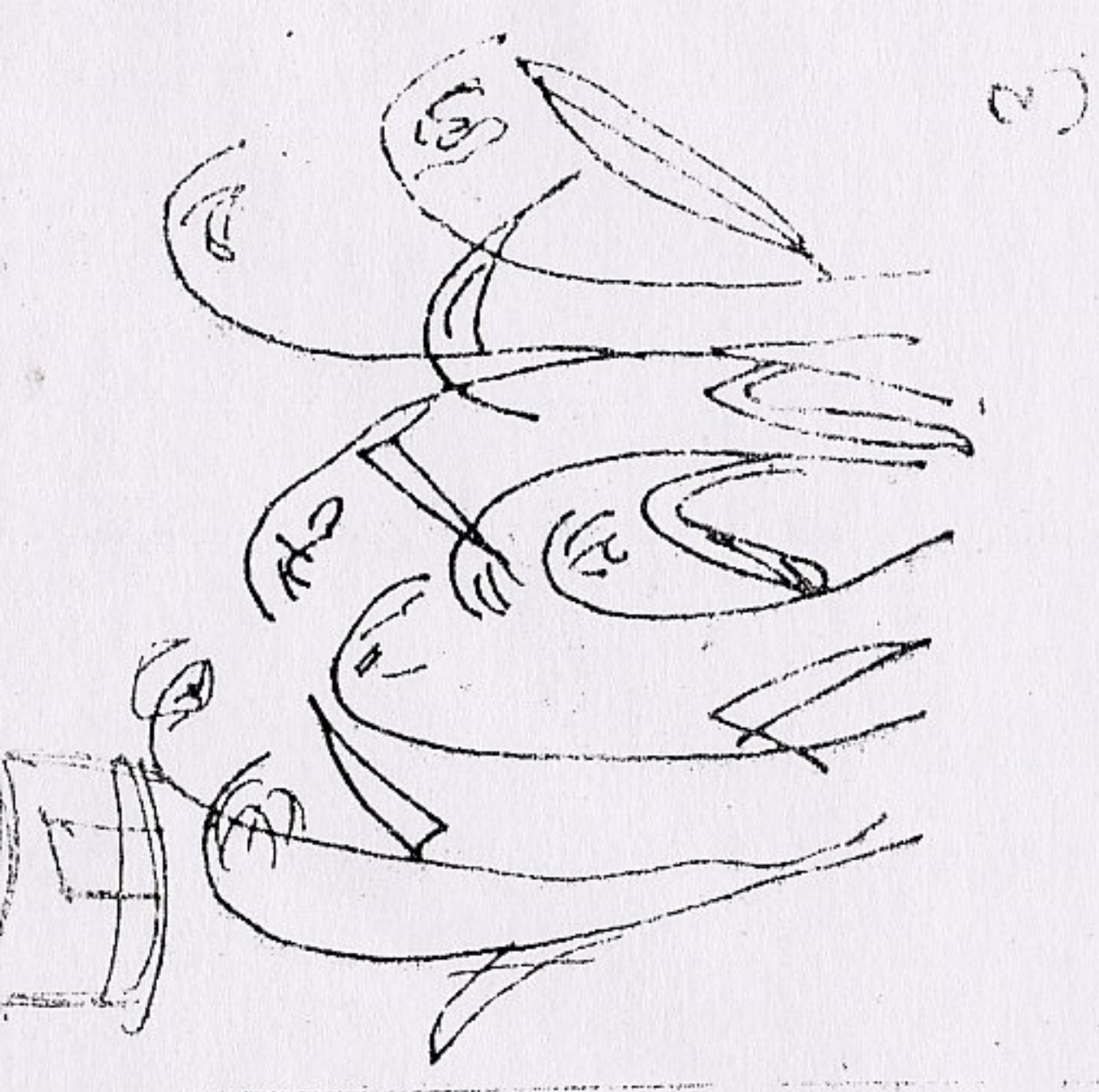
Márcus István: Forradalom és szabadságharc. 1848-49. Bp. 1984, Móra Kiadó.

Petőfi koszorú. Versek, vélekedések, vallomások Petőfiről. Antológia. Bp. 1973, Magvető.

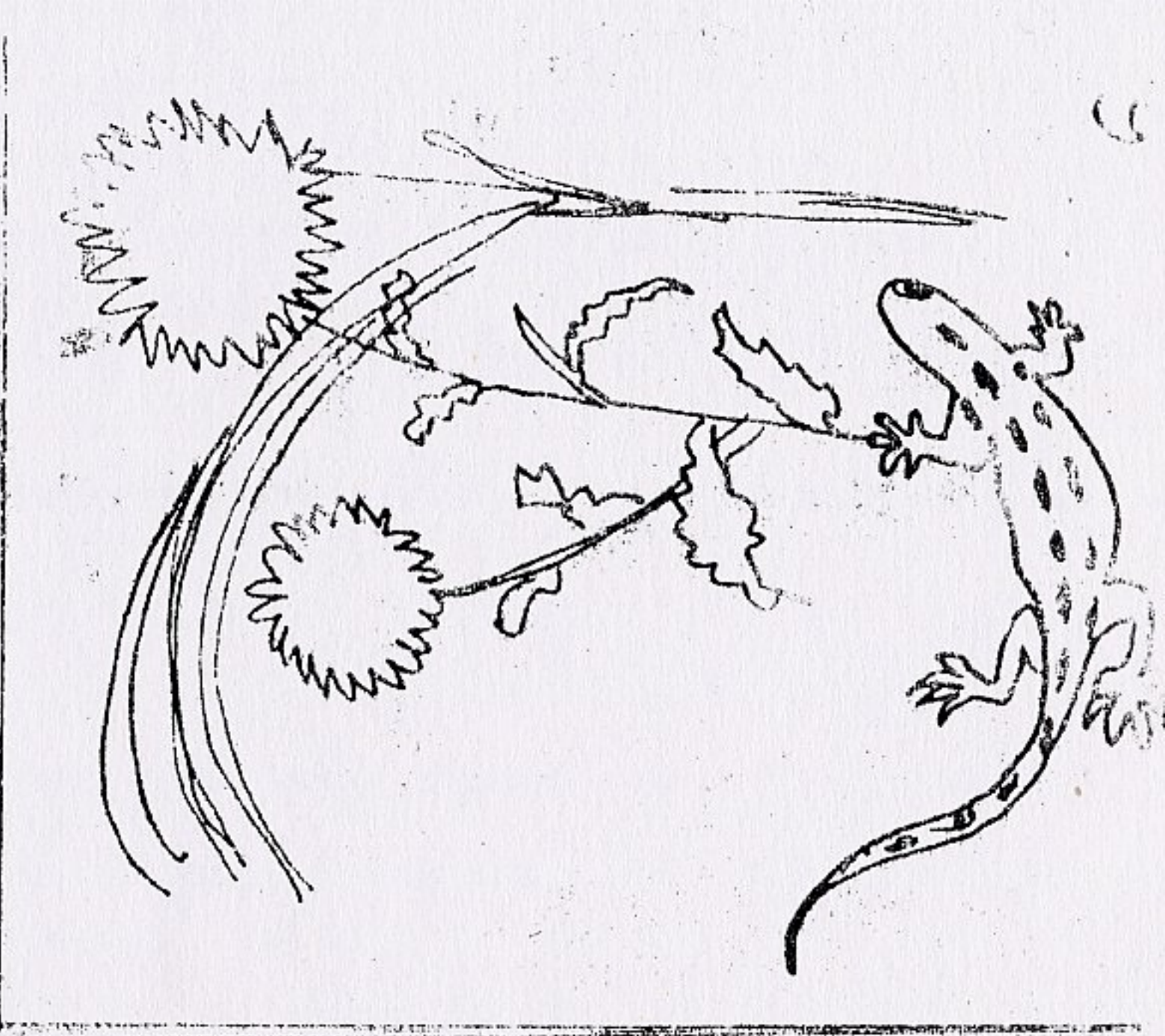
Petőfi Sándor összes kölleményei. 2. köt. Bp. 1978, Szépirodalmi Kiadó.

Petőfi Sándor 150. Képek Petőfi életéről. Megjelent Petőfi Sándor születésének 150. évfordulójára. Bp. 1973.

Petőfitől - Petőfiről. A költő születésének 150. évfordulóján. Antológia. Bp. 1973, Tankönyvkiadó.

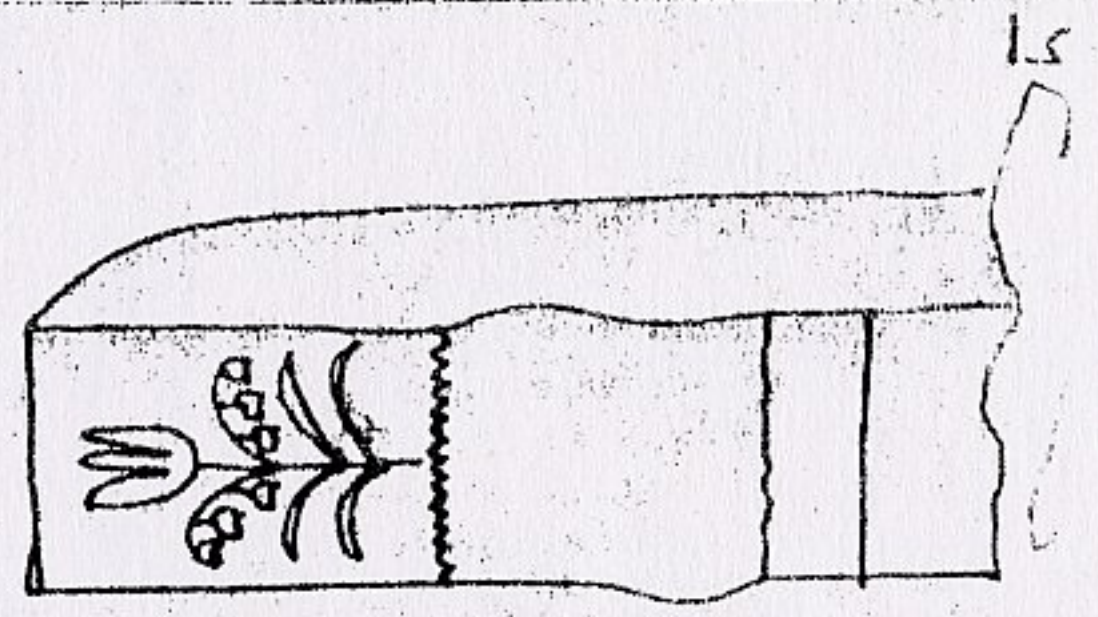
3

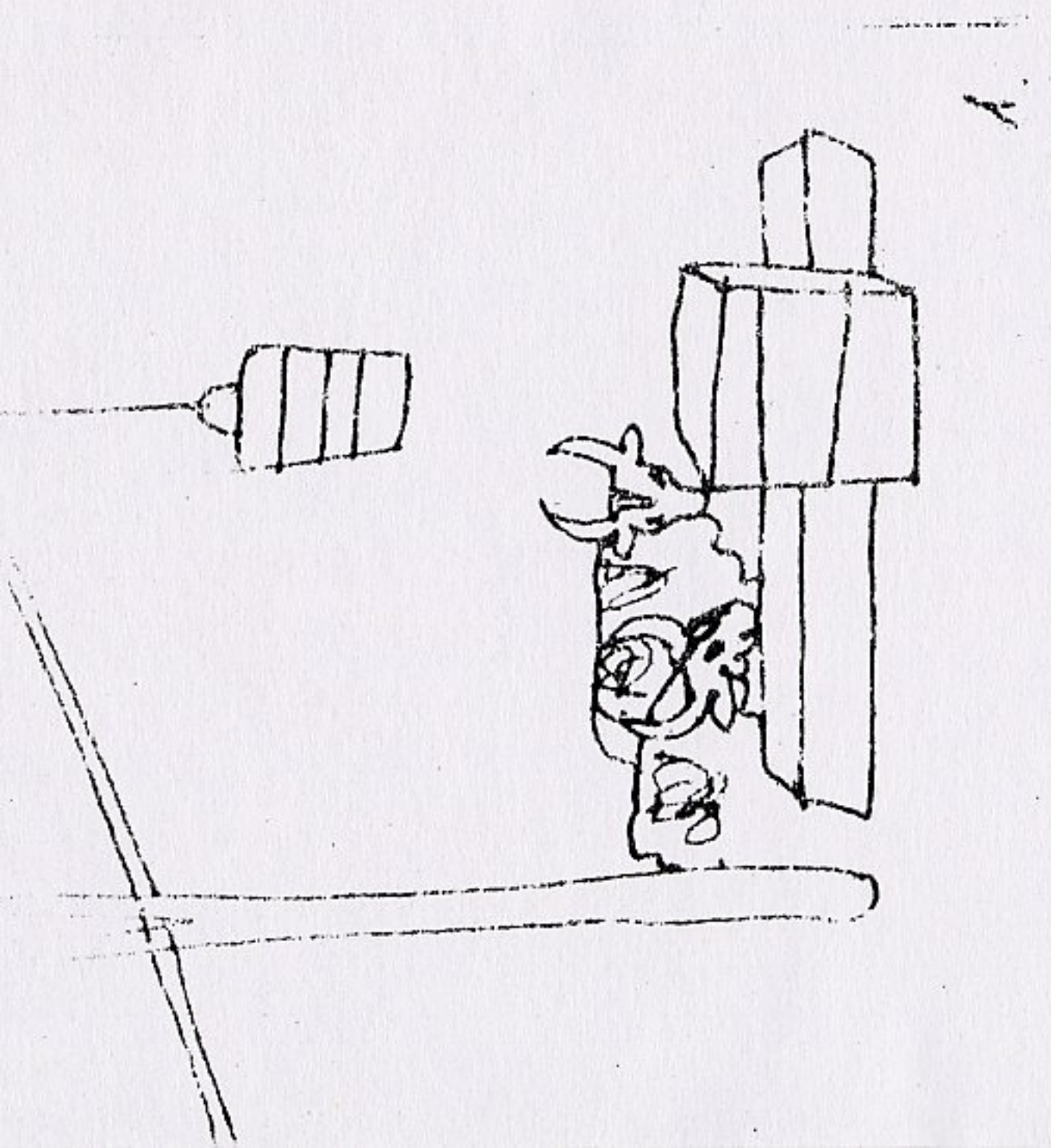
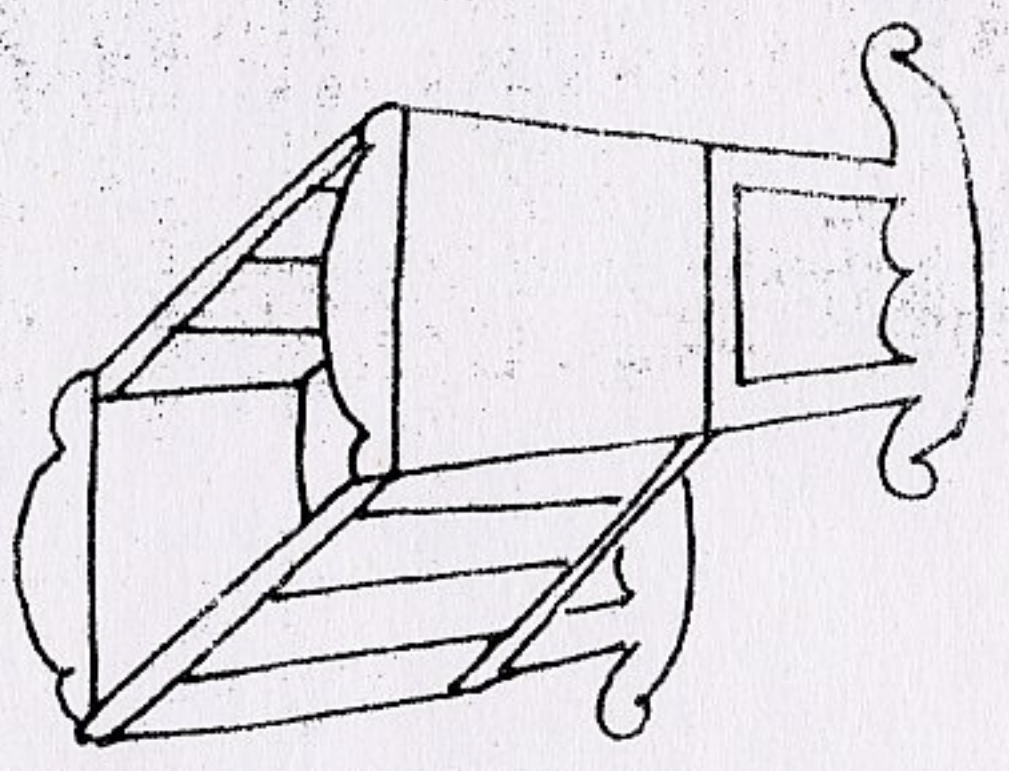
6

2.

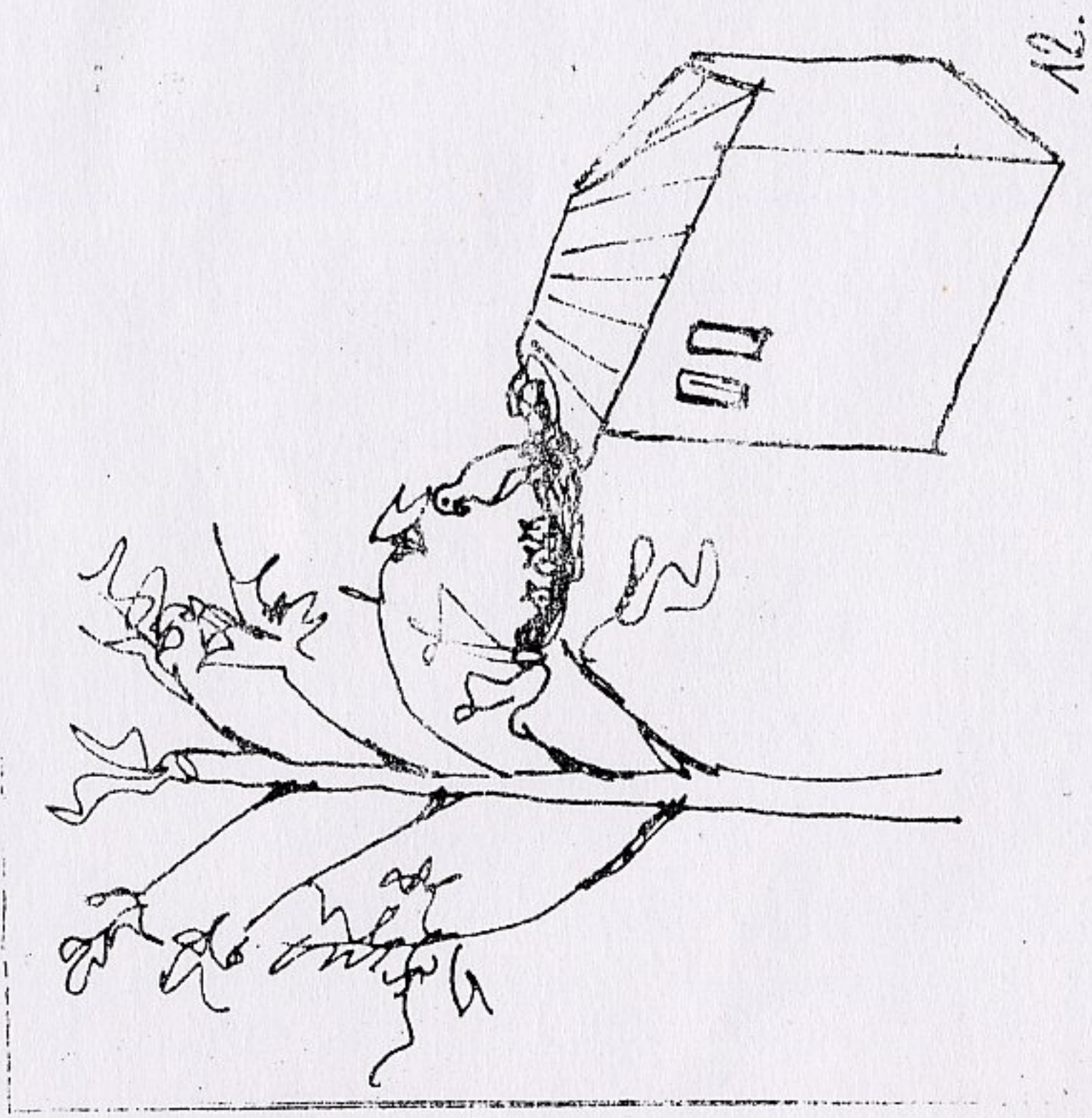

15

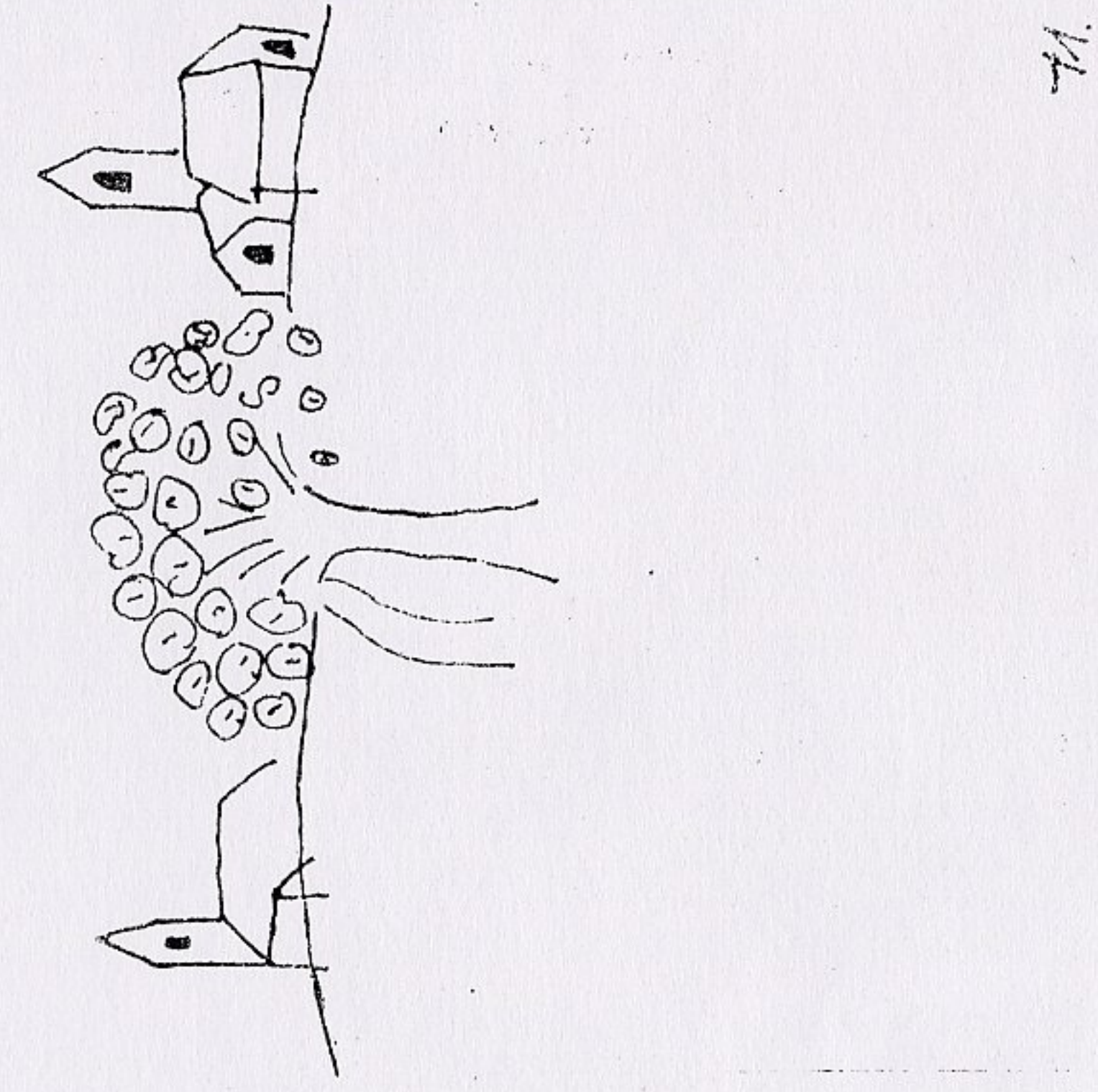

A

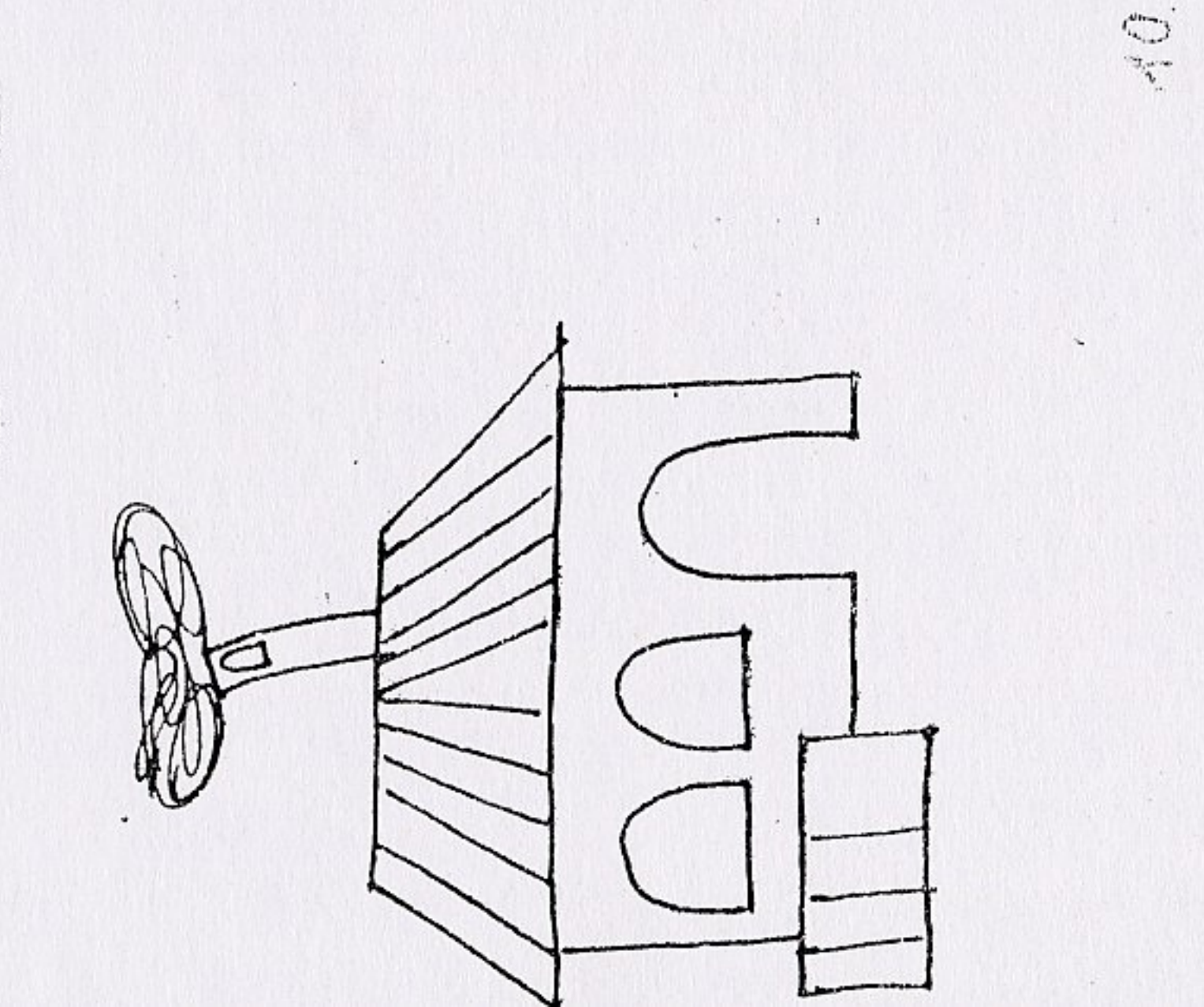

12.

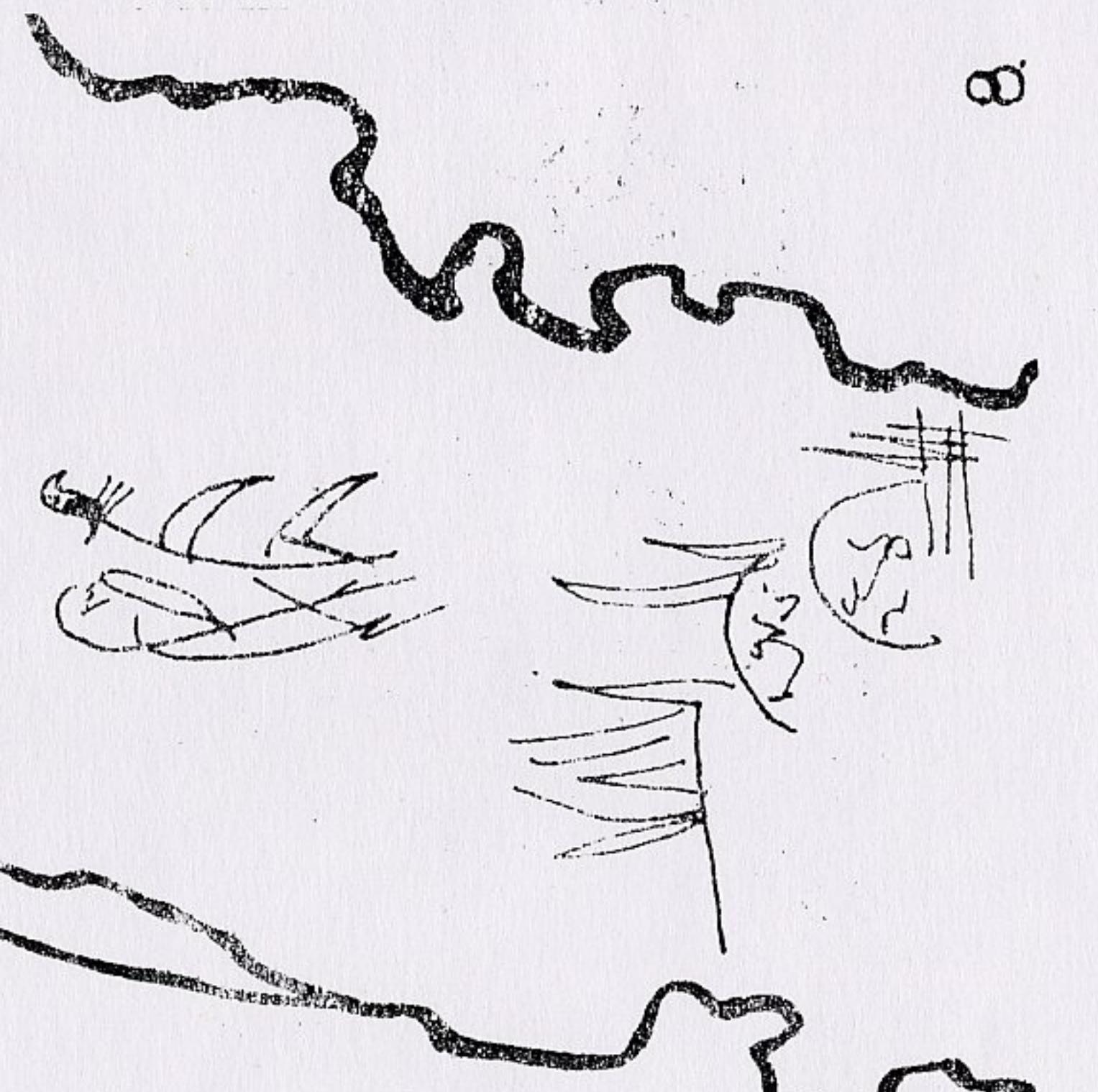
11.

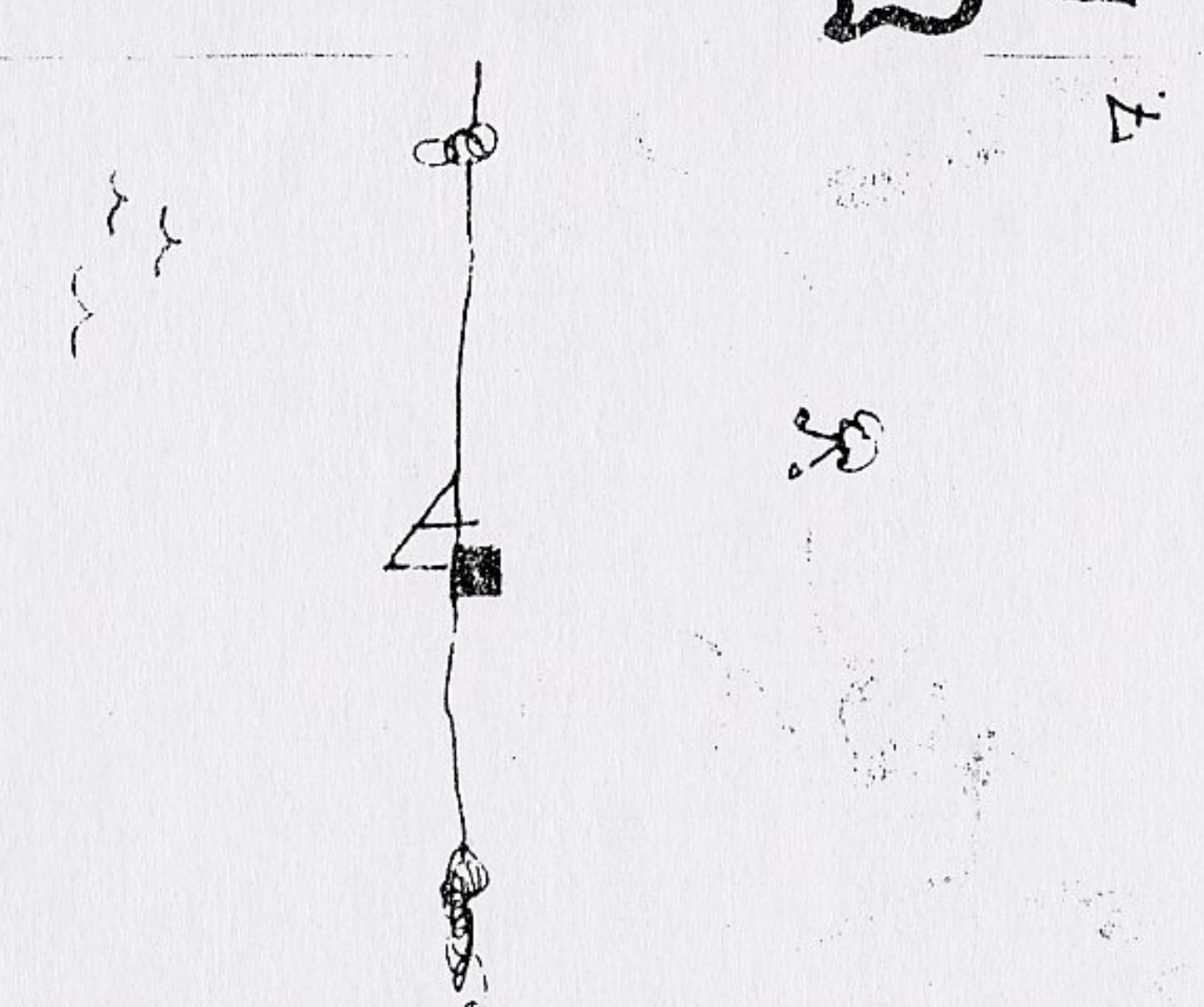
10.

8.

7.

TARTALOM

BEVEZETŐ	3
AZ ŐSZ MINT ÉVSZAK	
A természet változásai ősszel. Őszköszöntő az általános iskola 1-2. osztálya számára	5
A madarak élete ősszel. Komplex foglalkozás 3-4. osztályosoknak	11
MAGYAR NÉPSZOKÁSOK	
A tél, mint évszak - téli népszokások. Foglalkozás az általános iskola 1. és 2. osztálya számára	16
Farsangi népszokások. Foglalkozás 3-4. osztályosoknak	20
A KÖLTÉSZET NAPJA	
Tavaszi van! Gyönyörű! Költészet napi megemlékezés az általános iskola 1-2. osztálya számára (verstanulás)	28
A Költészet Napja - Játék a versekkel. Magyar költők gyermekversei. Foglalkozás 3-4. osztályosoknak	31
A MESÉK VIÁGA	
Az ABC-től a népmeséig. Abc, gyermekmondókák, versek, népmesék az általános iskola 1. osztálya számára	48
A rendithetetlen ólomkatona. Andersen meséi. Foglalkozás az általános iskola 2. osztálya számára	52
Furfangos Cintula. Móra Ferenc élete és munkássága. Foglalkozás 3. osztályosoknak	57
A hétéfejú tündér - Lázár Ervin meséi. Foglalkozás 4. osztályosoknak	63
KÖNYVTÁRI FOGLALKOZÁSOK FELSŐ TAGOZATOSOKNAK	
Magyar nyelv hete. Nyelvművelő foglalkozás 5-6. osztályosoknak	67
Petőfi Sándor (1823-1849). Komplex irodalmi foglalkozás 7. osztályosoknak	80